ئاقسۇ گېزىتى

阿克苏报

1991 - يىلى 4 - ئاينىڭ 11 - كۈنى (پەيشەنبە) 3901 - سان

بىرلىككە كەلگەن نومۇرى GN65-0024 /Z پوچتا ۋەكالەت نومۇرى 36-57

«ئاقسۇ گېزىتى» ئىدارىسى نەشر قىلدى

ۋىلايەتلىك پارتكوم ۋىلايەتكە بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى ناھىيە دەرىجىلىك پارتىيىلىك كادىرلار يىغىنىنى چاقىرىپ،

ئاپتونوم رايونلۇق 4 - قېتىملىق پارتىيە قۇرۇلتىيىنىڭ روھىنى يەتكۈزدى ۋە ئىزچىللاشتۇردى

6 - ئاپرېل، ۋىلايەتلىك پارتكوم ۋىلايەتكە بىۋاسىتە قاراشلىق ئورۇنلاردىكى مۇئاۋىن باشقارما دەرىجىلىكتىن يۇقىرى پارتىيىلىك كادىرلار يىغىنىنى چاقىرىپ، ئاپتونوم رايونلۇق 4 - قېتىملىق پارتىيە قۇرۇلتىيىنىڭ مۇناسىۋەتلىك دوكلات، ھۆججەتلىرىنى ئەستايىدىل يەتكۈزۈپ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە تەشكىلاتلىرىدىن دەرھال ھەرىكەتكە كېلىپ، پۈتۈن ۋىلايەت دائىرىسىدە ئاپتونوم رايونلۇق 4 - قېتىملىق پارتىيە قۇرۇلتىيىنىڭ روھىنى يەتكۈزۈش، ئۆگىنىش ۋە ئىزچىللاشتۇرۇش دولقۇنىنى قوزغىتىشنى تەلەپ قىلدى.

يىغىنغا ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى كاڭ كېجيەن، ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، باش كاتىپ شياۋزىيى، ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، ئىنتىزام تەكشۈرۈش كومىتېتىنىڭ شۇجىسى لى جۈمىن، مەمۇرىي مەھكىمىنىڭ مۇئاۋىن ۋالىيسى لىن زېڭ قاتارلار قاتناشتى.

ۋىلايەتلىك پارتكومنىڭ شۇجىسى كاڭ كېجيەن يىغىنغا رىياسەتچىلىك قىلدى. يىغىندا سۈڭ خەنلياڭنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومغا ۋەكالىتەن بەرگەن خىزمەت دوكلاتى؛ ۋاڭ ئېنماۋ، لۇفېڭ، تۆمۈر داۋامەت قاتارلىق رەھبىرىي يولداشلارنىڭ مۇھىم سۆزلىرى يەتكۈزۈلدى. كاڭ كېجيەن مۇنداق دېدى: بۇ قېتىمقى يىغىندا شەرەپلىك ھەم مۇشكۇل ۋەزىپىلەر ئوتتۇرىغا قويۇلدى، بۇ ۋەزىپىلەرنى ئومۇميۈزلۈك ئورۇنداش ئۈچۈن، ۋىلايىتىمىزنىڭ ئەمەلىي ئەھۋالىغا بىرلەشتۇرۇپ، ئون يىللىق ئومۇمىي پىلاننى شەرتسىز يولغا قويۇپ، ۋىلايىتىمىزنىڭ 2 - باسقۇچلۇق ستراتېگىيىلىك نىشانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشىمىز لازىم. ئۇ، ھەر دەرىجىلىك پارتىيە تەشكىلاتلىرىنىڭ ئاپتونوم رايونلۇق 4 - قېتىملىق پارتىيە قۇرۇلتىيىنىڭ روھىنى ئەستايىدىل يەتكۈزۈپ، ئۆگىنىپ ۋە ئىزچىللاشتۇرۇپ، قۇرۇلتاي روھىنى تۈرلۈك خىزمەتلەرگىچە ئىزچىللاشتۇرۇپ، قوزغاشقا بولىدىغان بارلىق ئاكتىپچانلىقنى تولۇق قوزغاپ، بىر نىيەتتە ئىتتىپاقلىشىپ، جاپا - مۇشەققەتكە چىداپ كۈرەش قىلىپ، باش چۆكۈرۈپ جاپالىق ئىشلەپ، ۋىلايىتىمىزنىڭ سوتسىيالىستىك قۇرۇلۇش ئىشلىرى ۋە ئىسلاھات ئېلىپ بېرىش، ئىشىكنى ئېچىۋېتىش ئىشلىرىنىڭ يېڭى ۋەزىيىتىنى ئىرىشىپ يارىتىشنى تەلەپ قىلدى.

(شيا مېڭ)

جياڭ زېمىن، سىخانۇك ۋە ئۇنىڭ رەپىقىسى بىلەن كۆرۈشتى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بېيجىڭ، 8 - ئاپرېل خەۋىرى. ج ك پ مەركىزىي كومىتېتىنىڭ باش شۇجىسى جياڭ زېمىن بۈگۈن كەچتە دياۋيۈتەي دۆلەت مېھمانخانىسىدا كامبودژا رەئىسى سىخانۇك ۋە ئۇنىڭ رەپىقىسى مەلىكە مونىك بىلەن سەمىمىي كۆرۈشتى.

كۆرۈشۈشتىن كېيىن، جياڭ زېمىن ئۇلارنى زىياپەت بېرىپ كۈتۈۋالدى.

دۆلەت كومىسسارى، دىپلوماتىيە مىنىستىرى چيەن چىچېن ۋە ئۇنىڭ رەپىقىسى، كامبودژىنىڭ جۇڭگودا تۇرۇشلۇق باش ئەلچىسى جياڭ ئېيۇليەڭ قاتارلىقلار كۆرۈشۈشكە ۋە زىياپەتكە قاتناشتى.

ئىشلەپچىقىرىشتىن ئىلگىرىكى مۇلازىمەتنى كۈچەيتىپ، ئوبوروتنى تېزلەتكەنلىكتىن،

ئاقسۇ شەھەرلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى 1 - پەسىلدە يىللىق ۋەزىپىنىڭ يېرىمىنى ئورۇنداپ بولدى

ئۆز مۇخبىرىمىز توختى ئەرشىدىن خەۋەر قىلىدۇ: ئاقسۇ شەھەرلىك ئىشلەپچىقىرىش ۋاستىلىرى شىركىتى ئىشلەپچىقىرىشتىن ئىلگىرىكى مۇلازىمەتنى كۈچەيتىپ، ئوبوروت قىلىشنى تېزلەتكەنلىكتىن، 3 - ئاينىڭ ئاخىرىغا قەدەر 6 مىليون بىر مىڭ يۈەن ئوبوروت قىلىپ، يىللىق سېتىپ چىقىرىش پىلانىنىڭ يېرىمىنى ئورۇنداپ بولدى.

بۇ شىركەت يىل بېشىدىن باشلاپلا دېھقانلار ئېھتىياجلىق بولغان ماللارنى ئويلاپ، دېھقانلار ئالدىرىغانغا ئالدىراپ، مال مەنبەسىنى ئوبدان تەشكىللەپ، ئەتىيازلىق دېھقانچىلىقتا ئىشلىتىدىغان ئوغۇت، سۇلياۋ يوپۇق قاتارلىق ماددىي ئەشيالارنى پىلان بويىچە تېز يۆتكەپ كېلىپ، تېز سېتىپ چىقىرىش خىزمىتىنى چىڭ تۇتتى. 4 - ئاي كىرگىچە بولغان ئارىلىقتا، دېھقانلارنى 480 توننا سۇلياۋ يوپۇق، 3022 توننا ئورېيا، 1750 توننا ئارىلاشما ئوغۇت، 727 توننا فوسفورلۇق ئوغۇت، 380 توننا كالىيلىق ئوغۇت بىلەن تەمىنلەپ، كېيۈز تېرىلغۇسىنىڭ دەل ۋاقتىدا باشلىنىشىغا كاپالەتلىك قىلدى. قالايمىقان باغاقچە ئەستىقلاش، تونۇش - بىلىشلەرنىڭ يۈز خاتىرىسىنى قىلىپ ئوغۇتلارنى خالىغانچە تارقىتىشتەك ناتوغرا ئىشلارنى قەتئىي چەكلەپ، يۇقىرىدىن يۆتكەپ ئەكەلگەن ئوغۇتلارنى «بەشتە بىر تۇتاش بولۇش» پرىنسىپى بويىچە دېھقانلارنىڭ قولىغا يەتكۈزۈپ بەردى.

بۇ شىركەت يەنە، تەمىنلەش ئېھتىياجىنى قاندۇرالمايۋاتقان ئەھۋال ئاستىدا، ئۇقتىلىق كەسپىي ئائىلىلەرنى ئوغۇت بىلەن ۋاقتىدا تەمىنلەشكە كاپالەتلىك قىلدى. مەسىلەن: «مەملىكەتلىك پاختا پادىشاھى» دېگەن نام ئالغان ۋاڭ گۈگۈزىنى 140 توننا ھەر خىل ئوغۇت بىلەن تەمىنلەش قارار قىلىنغان بولۇپ، ھازىرغىچە 50 توننا ئوغۇتنى ئۇنىڭ قولىغا تەككۈزدى.

بۇ شىركەت ئۆۋەتتە 2 - پەسىللىك مۇلازىمەت پىلانىنى پۇختا تۈزۈپ، دېھقانچىلىق زىرائەتلىرىدە كۆپ كۆرۈلىدىغان كۆك پىت، يەر يولۋىسى قاتارلىق زىيانداش ھاشارەتلەر ۋە ئوت - چۆپ يوقىتىشتا ئىشلىتىدىغان دېھقانچىلىق دورىسىدىن 19 توننا زاپاس تەييارلاپ، 500 دانە دورا چېچىش ماشىنىسىنى يېقىندىن يۆتكەپ كەلدى.

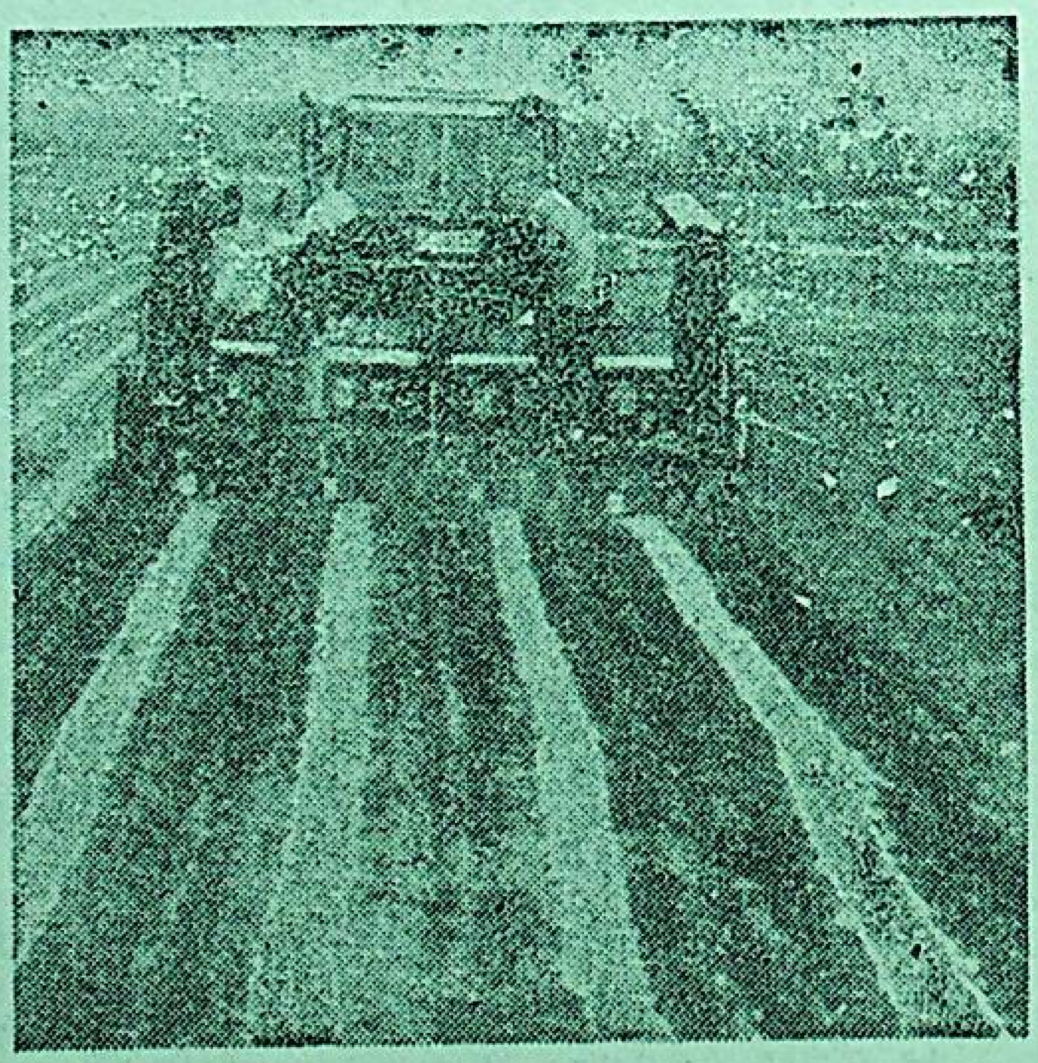

يېزا ئىگىلىك 1 - دىۋىزىيىنىڭ 7 - تۈەنى ھازىرقى پايدىلىق پۇرسەتنى چىڭ تۇتۇپ، 38 مىڭ مو ئۆزۈن تالالىق كېۋەز تېرىشنى جىددىي ئېلىپ بارماقتا.

گوخۇا فوتوسى

خەۋپسىزلىك كېڭىشى 688 - نومۇرلۇق قارار ماقۇللىدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بىيې... خەۋپسىزلىك كېڭىشىنىڭ بۇ جىمك، 5 - ئاپرېل خەۋىرى... دەرىكتى زور بىر تۈركۈم ئەت خەۋپسىزلىك كېڭىشى بۈگۈن راقلىق كوردلار ۋە شىئە مەز... 10 ئاۋازنىڭ قوشۇلۇشى، ئۈچ ھىببىدىكى مۇسۇلمانلار قوش... ئاۋازنىڭ قارشى تۇرۇشى، ئىككى... نا دۆلەتكە قاچقاندىن كېيىن

ئاقسۇ شەھەرلىك مېھمانخانا قارمىقىدىكى يۈيۈش، بوياش مۇلازىمەت ئورنى، ئالتە يىلدا يۇقىرىغا 72 مىڭ

قاراتال يېزىسى خىزمەتتىن ئايرىلغان قىسمەن پېشقەدەم ئاساسىي قاتلام كادىرلىرىغا مۇقىم پېنسىيە پۇلى بېرىشنى يولغا قويدى

پارتكومىنىڭ ھەيئەت ئەزاسى، باش ئۇچۇن، ۋىلايىتىمىزنىڭ ئەمەلىي
كاتىپ شياۋزىيى، ۋىلايەتلىك پارت- ئەھۋالىغا بىرلەشتۈرۈپ، ئۇن يىللىق

تەستىقلاش، تونۇش-بىلىشلەرنىڭ يۈز خاتىرىسىنى قىلىپ ئوغۇتلارنى خالىغانچە تارقىتىشتەك ناتوغرا ئىشلارنى قەتئىي چەكلەپ،

رىش، ئىشىكنى ئېچىۋېتىش ئىش- لىرىنىڭ يېڭى ۋەزىيىتىنى تىرى- شىپ يارىتىشنى تەلەپ قىلىدى.

(شيا مېڭ)

قاراتال يېزىسى خىزمەتتىن ئايرىلغان قىسمەن پېشقەدەم ئاساسىي قاتلام كادىرلىرىغا مۇقىم پېنسىيە پۇلى بېرىشنى يولغا قويدى

ئاقسۇ شەھەرىگە قاراشلىق قاراتال يې- زىسى كەنت دەرىجىلىك ئورۇنلاردا ئۇزۇن يىل ۋەزىپە ئۆتەپ، ياشىنىپ قېلىش ۋە كېسەللىك سەۋەبىدىن ۋەزىپىسىدىن ئايرىلغان، تۆھپىسى گەۋدىلىك بولغان بىر قىسىم پېش- قەدەم ئاساسىي قاتلام كادىرلىرىنى تاللاپ، ئۇلارغا مۇقىم پېنسىيە پۇ- لى بېرىشنى يولغا قويدى.

يېزىلىق پارتكوم ۋە يېزىلىق خەلق ھۆكۈمىتىنىڭ قارارى بويىـ چە تۇنجى قېتىم پېنسىيە پۇلى بېرىش بېكىتىلگەن 21 نەپەر پېش- قەدەم ئاساسىي قاتلام كادىرى ئىـ چىدە، كەنت پارتىيە ياچېيكىلى- رىنىڭ شۇجىسى، مەھەللە كومىتېت- لىرىنىڭ مۇدىرى ۋە مالىيە بو- غالتىرلىرى بولۇپ، ئۇلار ئەينى يىللاردا يېزا ئىگىلىكىنىڭ ھولى- نى مۇستەھكەملەش، خەلق ئىگىلى- كىنى تەرەققىي قىلدۇرۇش جەھەت- لەردە تېگىشلىك تۆھپە قوشقان. بۇ يىل باھار بايرىمى مەزگىلىدە، يېزىلىق پارتكوم ۋە خەلق ھۆكۈ- مىتى مەخسۇس يىغىن ئېچىپ، بۇ 21 نەپەر كادىرنىڭ ئەينى يىللاردا كوللېكتىپقا قوشقان تۆھپىسى، خىزمەت ستاژىغا قاراپ، ئۈچ دە- رىجىگە ئايرىپ، ھەر يىلى 1 ـ دەرىجىلىكلەرگە 600 يۈەن، 2 ـ دە- رىجىلىكلەرگە 400 يۈەن، 3 ـ دە- رىجىلىكلەرگە 300 يۈەندىن مۇقىم پېنسىيە پۇلى بېرىشنى، ئۇلارغا مەجبۇرىي ئەمگەك ۋەزىپىسى ۋە ئاساسىي قۇرۇلۇش ئىشلىرىنى بەلگىلى- مەسلىكنى، بۇ تۈزۈمنى 1990 ـ يىلىدىن باشلاپ ئىجرا قىلىشنى، شۇنىڭدەك، ئۇلارنىڭ يېزا ئىگى- لىكىنىڭ تەرەققىياتىنى ئىلگىرى سۈرۈش جەھەتتىكى تەكلىپ ۋە پىك- رلىرىنى ئاڭلاپ تۇرۇشنى قارار قىلدى.

جۇمە ئاخنىياز

ئاقسۇ شەھەرلىك مېھمانخانا قارمىقىدىكى يۇيۇش، بوياش مۇلازىمەت ئورنى، ئالتە يىلدا يۇقىرىغا 72 مىڭ يۈەن ساپ پايدا تاپشۇردى

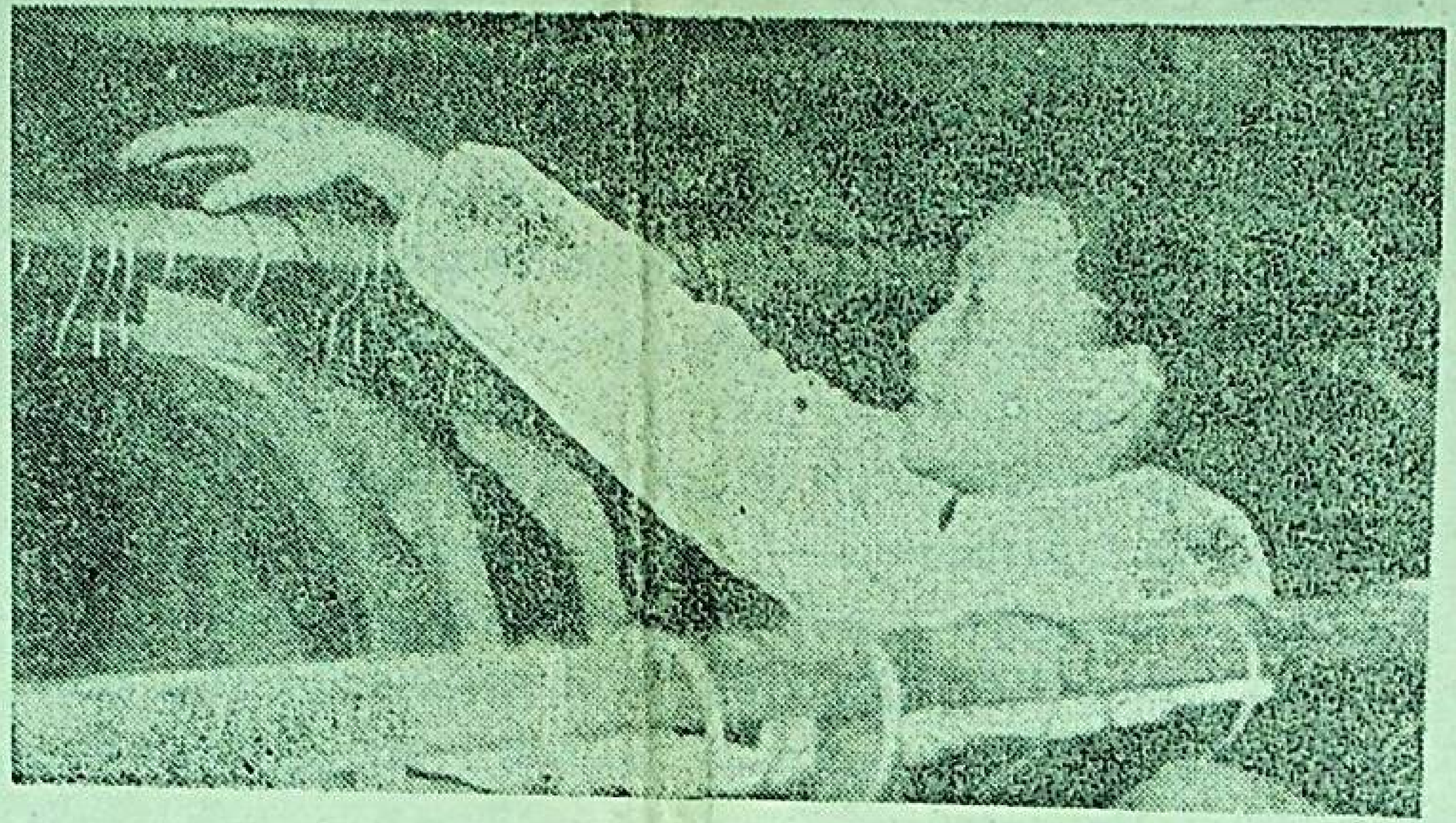

سۈرەتلىك خەۋەر

ئاقسۇ شەھەرلىك مېھ- مانخانا قارمىقىدىكى يۇيۇش، بو- ياش مۇلازىمەت ئورنى 1985 ـ يىلى ئەتىيازدا 5000 يۈەن مەبلەغ بىلەن قۇرۇلغان. بۇ ئۇدۇن ئاساس- لىقى كىيىم يۇيۇش مەشغۇلاتىنى ئاساس قىلىدىغان كىچىك كول- لېكتىپ بولۇپ، قۇرۇلغان ئالتە يىل- دىن بۇيان، رىقابەت ئىقتىدارىنى يىلمۇ يىل ئاشۇرۇپ، مۇلازىمەت سۈپىتى، تۈرى ۋە پوزىتسىيىسىنى ئىزچىل ياخشىلىغانلىقتىن، خېرى- دارلىرى ئاقسۇ شەھەر ئىچىدىن باشقا ناھىيىلەرگىچە كېڭەيدى. ئۇلار ئاساسەن، «ھەقنى باشقا يۇ- يۇش، بوياش ئورۇنلىرىدىن ئاز- راق ئېلىش، خېرىدار جىددىي يۇ- يۇپ بېرىشنى تەلەپ قىلسا جىد- دىي يۇيۇپ بېرىش، قايتا دەز- ماللاپ بېرىشنى تەلەپ قىلسا، قايتا دەزماللاپ بېرىش، باشقا يۇيۇش دۇكانلىرى يۇيۇپ بەرمىگەن كىـ يىملەرنىمۇ يۇيۇپ بېرىش، خېرى- دارلار رازى بولمىغاندا، قانائەتلەن- گەندەئاندىن ھەق ئېلىش» تەك بىر قاتار مۇلازىمەت ئىستىلى بىلەن ئاخىرى خېرىدارلىرى ۋە ئىقتىسادىي كى- رىمى يىلمۇ يىل كۆپىيىۋاتقان، قىسمىتى 12 مىڭ يۈەندىن كۆپرەك كېلىدىغان مۇقىم مۈلۈككە ئىگە بىر كارخانىغا ئايلاندى.

ئۆز مۇخبىرىمىز سۇلايمان داۋۇت، تۇرغۇن ئىبراھىملار خە- ۋىرى، فوتوسى

ئۇ يېتىشتۈرگەن كۆچەتلەر ساغلام ئۆسمەكتە

سۈرەتلىك خەۋەر

ئاقسۇ شەھىرىدىكى ئېگەرچى يېزىلىق ئوت- تۇرا مەكتەپ ئوقۇتقۇ- چىسى، مەكتەپ ئىتتىپاق ياچېيكىسىنىڭ شۇجىسى، كومپارتىيە ئەزاسى يولداش ئايجامال توختى دەرسلەرنى تىرىشىپ ياخشى ئۆتكەندىن سىـ رت، ئىتتىپاق ئەزالىرى، پىئونېرلارغا بولغان سىياسىي ـ ئىدىيىۋى خىزمەتنى ئۈزلۈكسىز كۈچەيتىپ، مەكتەپ ئىچىدە ياخشى سىيا- سىي مۇھىت ياراتتى. ھەرقانداق ئىشتا باشلامچى بولۇپ، ئوقۇتقۇچى- ئوقۇغۇچىلارغا ئۈلگە تىكلەپ بەردى. ئەتىجىدە، مەكتەپ ئىتتىپاق ياچېيكىسى، بىر سىنىپ ئىتتىپاق ياچېيكىسى ھەم بەش نەپەر پىئونېر، ئىتتىـ پاق ئەزاسى ۋىلايەتلىك، شەھەرلىك، يېزىلىق ئىتتىپاق كومىتېتى تەرىپىدىن ئىلغار ئىتتىپاق ياچېيكىسى، مۇنەۋۋەر پىئونېر، ئىتتىپاق ئەزاسى بولۇپ، ئايجامال ئىككى قېتىم مۇنەۋۋەر ئىتتىپاق كادىرى بولۇپ مۇكاپاتلاندى.

سۈرەتتە: ئۇ (ئوڭدىن ئىككىنچى) ياخشى ئىش- پائالىيەتلەرنى ئۇزاققىچە ھەم چوڭقۇر قانات يايدۇرۇش مەقسىدە ئوقۇغۇچىلارغا تەربىيە بەرمەكتە.

ئابلىمىت ئىبراھىم خەۋىرى، فوتوسى

خەۋپسىزلىك كېڭىشى 688 ـ نومۇرلۇق قارار ماقۇللىدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، بىيى- جىڭ، 5 ـ ئاپرېل خەۋىرى. ب د ت خەۋپسىزلىك كېڭىشى بۈگۈن 10 ئاۋازنىڭ قوشۇلۇشى، ئۈچ ئاۋازنىڭ قارشى تۇرۇشى، ئىكـ كى ئاۋازنىڭ ئاۋاز بېرىش ھو- قۇقىدىن ۋاز كېچىشى بىلەن 688 ـ نومۇرلۇق قارارنى ماقۇل- لاپ، ئىراقتىن ئىراق پۇقرالىـ رىغا، بولۇپمۇ كوردلارغا قارىـ تىلغان باستۇرۇشنى توختىتىشنى تەلەپ قىلدى.

قاراردا ئىراق بىلەن ئاش- كارا سۆزلىشىش ئارقىلىق، ئىـ راق پۇقرالىرىنىڭ كىشىلىك ھو- قۇقى ۋە سىياسىي ھوقۇقىنىڭ ھۆرمەتكە ئىگە بولۇشىغا كاپا- لەتلىك قىلىش تەلەپ قىلىنـ غان. قاراردا يەنە ئىراقنىڭ خەلقئارا قۇتقۇزۇش ئورگانلى- رىنىڭ قۇتقۇزۇش ماددىي ئەشـ يالىرىنى ياردەمگە ئېھتىياجلىق بو- لۇۋاتقانلارغا يەتكۈزۈپ بېرىـ شىگە يول قويۇشى تەلەپ قىلىنغان. راقلىق كوردلار ۋە شىئە مەز- ھىپىدىكى مۇسۇلمانلار قوش- نا دۆلەتكە قاچقاندىن كېيىن باشلاندى. قاراردا ب د ت باش كاتىپىنىڭ مۇساپىرلارغا ئىمكا- نىيەتنىڭ بېرىچە ياردەم بې- رىش، دۇنيادىكى ھەرقايسى ئەل- لەر ۋە قۇتقۇزۇش ئورگانلىرى- دىن ئىراق مۇساپىرلىرىنى قۇت- قۇزۇشقا تىرىشچانلىق كۆرسى- تىشنى مۇراجىئەت قىلىش تە- لەپ قىلىنغان.

ئىراقنىڭ ب د ت دا تۇ- رۇشلۇق باش ئەلچىسى ئەنبارى ب د ت خەۋپسىزلىك كېڭىشى- نىڭ بۇ قارارىنى «ئىراقنىڭ ئىچكى ئىشلىرىغا ئاشكارا ئارى- لاشقانلىق» دەپ ئەيىبلىدى. ئۇ: «ئىراق ھۆكۈمىتى ب د ت نىڭ خادىم ئەۋەتىپ كوردلارنىڭ ئەھۋالىنى تەكشۈرۈشنى تەكلىپ قىلىدۇ» دېدى.

ب د ت باش كاتىپى ئىراق، كۇۋەيت چېگرىسىغا تېزدىن كۆزەتكۈچىلەر ئۆمىكى ئەۋەتىشنى تەلەپ قىلدى

شىنخۇا ئاگېنتلىقى، ب د ت، 8 ـ ئاپرېل خەۋىرى. ب د ت باش كاتىپى فىرىز. دې- كويلار بۈگۈن مۇنۇلارنى بىلـ دۈردى: مەن كۇۋەيت، ئىراق چېگرىسىغا تېزدىن ب د ت كۆ- زەتكۈچىلەر ئۆمىكى ئەۋەتىمەن.

دېكويلار يەنە مۇنۇلارنى ئاش- كارىلىدى: ب د ت كۆزەتكۈچىلەر ئۆمىكى خەۋپسىزلىك كېڭىشى- دىكى بەش دائىمىي ئەزا دۆ- لەتتىن ۋە باشقا بىر قىسىم دۆلەتلەردىن تەشكىل قىلىنىدۇ.

باش كاتىپ فىرىز. دېكويلار- نىڭ تۈنۈگۈن خەۋپسىزلىك كې- ڭىشىگە قىلغان دوكلاتىدا، ئىـ راق بىلەن كۇۋەيتنىڭ چېگرى- لىنىدىغان رايونلىرىدا غەيرى ھەربىي ئىشلار رايونى قۇرۇش، شۇنىڭدەك ب د ت كۆزەتكۈچىلەر ئۆمىكىنى تۈرغۇزۇش تەلەپ قىلىنغان. باش كاتىپنىڭ تەك- لىپىگە ئاساسەن، كۆزەتكۈچىلەر ئۆمىكى بۇ غەيرى ھەربىي را- يوندا چارلاش ئېلىپ بېرىپ، چېگرىدا يۈز بېرىش ئېھتىمالى بولغان تاجاۋۇزچىلىق ھەرىكەت- لىرىنىڭ ۋە باشقا دۈشمەنلى- شىش ھەرىكەتلىرىنىڭ ئالدى ئېلىنىدىكەن. تۇنجى تۈركۈمدى- كى كۆزەتكۈچىلەر ئۆمىكى 300 نەپەر ھەربىي كۆزەتكۈچىدىن تەركىب تاپىدىكەن ھەمدە بەش پىيادە ئەسكەرلەر ليەنى ئۇلارنى ياردەم بىلەن تەمىن ئېتىپ تۇ- رىدىكەن. خەۋپسىزلىك كېڭىشى بۈگۈن چۈشتىن كېيىن باش كاتىپنىڭ دوكلاتىنى مۇھاكىمە قىلدى.

ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى بۆلگۈنچىلىك بىلەن بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرۇش ئوتتۇرىسىدىكى كۈرەشكە يۈكسەك دەرىجىدە ئەھمىيەت بېرەيلى

—— «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتابتىكى سىياسىي خاتالىقلارغا باھا

فېڭ داجېن

تۇرغۇن ئالماس 1986 - يىلى 10 - ئايدىن 1989 - يىلى 10 - ئايىغىچە بولغان ئارىلىقتا «ئۇيغۇرلار»، «ھونلارنىڭ قىسقىچە تارىخى»، «قەدىمكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى» ناملىق ئۈچ كىتابىنى ئۈچ-ۋۇق نەشىر قىلدۇرۇپ، جەمئىيەتتە كۈچلۈك ئىنكاس قوزغىدى. بۇ ئۈچ كىتابتا تارىخىي ماتېرىياللارنى بۇرمىلاپ، ئۆزگەرتىپ ۋە توقۇپ چىقىپ، تارىخنى ئويدۇرۇپ چىقىپ، ماركسىزملىق مىللەت قارىشى ۋە تارىخ قارىشىغا پۈتۈنلەي خىلاپلىق قىلدى. ئۈچ كىتابتا ۋەتىنىمىزنىڭ بىرلىكىنى قوغداش ياكى ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى پارچىلاش، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىش ياكى مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىش، سوتسىيالىزمدا چىڭ تۇرۇش ياكى پانتۈركىزمنى تەرغىب قىلىش قاتارلىق چوڭ ھەق-چوڭ ناھەقلىق مەسىلىسىدە ئېغىر سىياسىي خاتالىقلار مەۋجۇت. ئۈچ كىتاب مەسىلىسىنى مۇھاكىمە ۋە تەنقىد قىلىش ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى كەسكىن، مۇرەككەپ سىنىپىي كۈرەش. ئۈچ كىتابتىكى خاتالىقلارنى چوڭقۇر تەھلىل قىلىپ، ھەقىقىي پاكىتنى ئايدىڭلاشتۇرغاندىلا، ئۇنىڭ ئىلمىي تەتقىقات ئېلىپ بېرىش دېگەن نىقابىنى يىرتىپ تاشلاپ، كادىرلارنى ۋە ئاممىنى تەربىيىلىگىلى بولىدۇ.

ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم «ئۇيغۇرلار»، «ھونلارنىڭ قىسقىچە تارىخى» ۋە «قەدىمكى ئۇيغۇر ئەدەبىياتى» ناملىق ئۈچ كىتاب مەسىلىسىگە ناھايىتى ئەھمىيەت بەردى. ئۆتكەن يىلى 2 - ئايدىلا ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم تەشۋىقات بۆلۈمى كىتابخانلارنىڭ ئىنكاسىغا ۋە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ يوليورۇقىغا ئاساسەن، ئاز سانلىق مىللەت مۇتەخەسسىسلىرىنى ئۈچ كىتابنى دەسلەپكى قەدەمدە تەكشۈرۈش ۋە ئوقۇپ چىقىشقا تەشكىللىدى. ئۇنىڭدىن كېيىن ئۈچ كىتابنى خەنزۇچىغا تەرجىمە قىلدۇردى. ئۆتكەن يىلى 11 - ئاينىڭ 15 - كۈنىدىن 30 - كۈنىگىچە ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ۋە ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى تۇرغۇن ئالماسنىڭ تەلىپىگە ئاساسەن، شىنجاڭ ئىجتىمائىي پەنلەر ئاكادېمىيىسىنى ئاساس قىلىپ، ئالاقىدار ساھەلەردىكى كۆپ مىللەتتىن بولغان 30 نەپەرگە يېقىن مۇتەخەسسىس، ئالىم ۋە رەھبەرنى يەنە بىر قېتىم يىغىپ، «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتابنى ئوقۇپ تەكشۈردۇق. ئىچكى موڭغۇل داشۆسىنىڭ پروفېسسورى لىن گەن قاتارلىق مەملىكەت بويىچە تارىخشۇناسلىق ۋە مىللەتشۇناسلىق ساھەسىدىكى بىر قانچە ئاتاقلىق مۇتەخەسسىسمۇ ئۆز ئورۇنلىرىدا ئوقۇپ تەكشۈرۈشكە قاتناشتى. ئوقۇپ تەكشۈرۈش ئارقىلىق، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومغا «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتابنى ئوقۇپ تەكشۈرۈش توغرىسىدىكى دوكلات ۋە ئوقۇپ تەكشۈرۈش توغرىسىدىكى پىكىر يوللاندى. بۇ مەزگىلدە، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ئۆتكەن يىلى 5-ئايدا ۋە 12-ئايدا ئىككى قېتىم دائىمىي كومىتېت يىغىنىنى ئېچىپ، «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتاب مەسىلىسىنى ۋە مۇتەخەسسىسلەرنىڭ ئوقۇپ تەكشۈرۈش پىكىرىنى مۇزاكىرە ۋە مۇھاكىمە قىلدى، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومدىكى ئاساسلىق رەھبىرىي يولداشلارنىڭ ھەممىسى مۇھىم يوليورۇق بەردى. مۇشۇنداق بىر قاتار تەييارلىق خىزمەتلىرى ئاساسىدا، يېقىندا «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتاب مەسىلىسى ھەققىدىكى مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىلدى. بۇ شۇنى چۈشەندۈردىكى، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ئۈچ كىتاب مەسىلىسىنى بىر تەرەپ قىلىشقا ئىنتايىن جىددىي، ئىنتايىن ئېھتىياتچان پوزىتسىيە تۇتتى، بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلىمۇ ئىنتايىن پۇختا بولدى، شۇڭا ھەر

شۇنداق ھېچقانداق ئەمەلىي ئەھمىيەتكە ئىگە بولمىغان ئۇنۋانلارنى كەڭسۇ ئۇيغۇر خاقانلىرىغا تەقدىم قىلىشقا سەۋەب بولغان» دېگەن.

بۇمۇ كۇپايە قىلمىغاندەك، ئاپتور ياۋروپا ھون ئىمپېرىيىسى، ئاق ھون ئىمپېرىيىسى، ساسانىيلار خاندانلىقى، ئۇلۇغ سالجۇق سۇلتانلىقى، خارەزم شاھلار دۆلىتى قاتارلىق قەدىمكى ئۇيغۇرلار بىلەن مۇناسىۋىتى بولمىغان ئاتالمىش «دۆلەت» لەرنىمۇ ئۇيغۇر خانلىقى، قاراخانىيلار خانلىقى بىلەن ئارىلاشتۇرۇۋېتىپ، ئۇيغۇرلار تارىختا 11 «ئۇلۇغ، قۇدرەتلىك، باي، مەدەنىيەتلىك دۆلەت» قۇرغان دېگەن خۇلاسىنى توقۇپ چىققان ھەمدە مۇشۇ ئارقىلىق ئۆزى ئويدۇرۇپ چىققان ئۇيغۇرلار قەدىمدىن تارتىپ جۇڭخۇا مىللەتلىرىدىن مۇستەقىل ھالدا ياشاپ كەلگەن دېگەن تەپسىنى ئىسپاتلىماقچى بولغان.

بۇنىڭ بىلەنلا قالماستىن، ئاپتور «ئۇيغۇرلار»، «ھونلارنىڭ قىسقىچە تارىخى» دا «جۇڭگونىڭ تېررىتورىيىسى شىمالدا سەددىچىن سېپىلى، غەربتە خۇاڭخې دەرياسى بىلەنلا چەكلەنگەن» دېگەن سۆزنى كۆپ قېتىم تەكرارلىغان. ئاپتورنىڭ يېزىشىچە، جۇڭگو ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتە خەنزۇلار قۇرغان خاندانلىقلاردىنلا ئىبارەت ئىمىش، ئۇيغۇرلارلا جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ ئەزاسى بولماي قالماستىن، بەلكى ھونلار، ئۇيسۇنلار، ئۇلۇغ ياۋچىلار، سىيانپىلار، جۇرجانلار، تۈركلەر قاتارلىق ئەلىمىزنىڭ شىمالىدىكى قەدىمكى مىللەتلەرمۇ جۇڭخۇا مىللىتىنىڭ ئەزاسى ئەمەسمىش، ئۇلار ياشىغان ۋە پائالىيەت ئېلىپ بارغان رايونلار ھەم ئۇلار قۇرغان يەرلىك ھاكىمىيەتلەرمۇ جۇڭگوغا تەۋە بولماستىن، بەلكى جۇڭگو بىلەن پاراللېل تۇرغان «مۇستەقىل» دۆلەتلەرمىش. بۇ تارىخنى ئىنتايىن زور دەرىجىدە بۇرمىلىغانلىق.

ئىككىنچى، ئاپتور ئېلىمىز تارىخىدىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتىنىڭ تەرەققىياتىدىكى ئاساسىي ئېقىمىنى نەزەرگە ئالماي، تارىختا مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا بولغان ئاداۋەت، قىرغىنچىلىق ۋە يۇتۇۋېلىشتىن ئىبارەت تارماق ئېقىمنى كۈچىنىڭ بارىچە مۇبالىغە قىلىپ، ئېلىمىزدىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتى تارىخىنى ئۇرۇش تارىخى قىلىپ بۇرمىلىغان.

جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ شەكىللىنىش جەريانى — ئېلىمىزدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئۇزاق مۇددەتلىك تارىخىي دەۋر داۋامىدا ئۆزئارا ئىناق ئۆتۈش، ئۆزئارا ئالاقە قىلىش، بىرلىكتە تەرەققىي قىلىش جەريانى، بۇ ئېلىمىز تارىخىدىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتىنىڭ ئاساسىي ئالاھىدىلىكى. بۇ مۇناسىۋەتنىڭ ئاساسىي مەزمۇنى شۇكى، ھەرقايسى مىللەتلەر بارغانسېرى ئۆزئارا يېقىنلىشىپ بىر-بىرىنىڭ نەرسىلىرىنى قوبۇل قىلىپ، ئۆزئارا يار-يۆلەك بولۇپ، كۆپ مىللەتلىك، بىرلىككە كەلگەن ئۇلۇغ دۆلىتىمىزنى بىرلىكتە بەرپا قىلغان. ئەلۋەتتە، بۇ تارىخىي جەرياندا مىللەتلەرنىڭ سىياسىي، ئىقتىساد، مەدەنىيەت جەھەتتىكى ئالاقە ۋە ئالماشتۇرۇشتا ئىپادىلەنگەن مۇناسىۋىتى كۆپ چاغلاردا ماس قەدەمدە تەرەققىي قىلغان بولماستىن، بەلكى مىللىي زىددىيەت ۋە مىللىي توقۇنۇشمۇ بولۇپ تۇرغان، بەزىدە ھەتتا ئۆز ئارا ئۇرۇش شەكلى بىلەن ئىپادىلەنگەن. لېكىن، مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش بولغان ۋاقىت بىلەن مىللەتلەر ئۆز ئارا ئىناق ئۆتكەن ۋاقىتنى سېلىشتۇرساق، ئىناق ئۆتكەن ۋاقىت ئۇرۇش بولغان ۋاقىتتىن كۆپ ئۇزاق. شۇڭا، شۇنداق دېيىشكە ھەقلىقمىزكى، ئېلىمىز تارىخىدا ھەر قايسى مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى بىرلىك، ئىتتىپاقلىق، ئالاقە،

لار بىلەن ھونلار ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشلار «خەن سۇلالىسىنىڭ ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سېلىشى تۈپەيلىدىن بولغان» دېگەن. ئاپتور يەنە: «گەرچە شەرقىي ھونلار ئۆزىنىڭ قان-قېرىندىشى غەربىي ھونلارنى تارمار قىلىشتا خەن سۇلالىسى ئۈچۈن جان پىدالىق بىلەن خىزمەت كۆرسەتكەن بولسىمۇ، لېكىن كېيىن ئۇلار «ساۋساۋ تەرىپىدىن يوقىتىلدى» دېگەن. تارىختا ئۇيغۇرلارنىڭ تۈرك خانلىقىنىڭ ھۆكۈمرانلىقىدىن قۇتۇلۇش ئۈچۈن ئۇزاق مۇددەت كۈرەش ئېلىپ بارغانلىقى ۋە تاڭ سۇلالىسىگە ماسلىشىپ تۈركلەرگە قارشى تۇرغانلىقى، ئاخىر ئۇيغۇر خانلىقىنى قۇرغانلىقى ئېنىق تۇرسىمۇ، ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى «تۈركلەرنىڭ دۈشمىنى» يەنى تاڭ سۇلالىسى «ھەر خىل ئۇسۇللار ئارقىلىق ئۇيغۇرلارنى تۈركلەرگە قارشى قويدى» دەپ بىلجىرلىغان. ئۇ ئورخۇن ئۇيغۇر خاندانلىقى يىمىرىلگەندىن كېيىن جەنۇبقا كۆچكەن ئۇيغۇرلارنىڭ تەقدىرى ھەققىدە توختالغاندا، تاڭ سۇلالىسىنىڭ جەنۇبقا كۆچكەن ئۇيغۇرلارنى مۇۋاپىق ئورۇنلاشتۇرغانلىقىنى تارىخىي پاكىتقا ئاساسەن سۆزلىمەستىن، بەلكى قۇتراتقۇلۇق قىلىپ: «تاڭ سۇلالىسىدە سەممىيەتلىك يوق، ئۇنىڭ باشقىچە سۇيىقەستى بار»، ئۇ ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ ئەسلىگە كېلىشىگە ئەسكەر چىقىرىپ ياردەم بېرىشكە ئۇنىمىغان، ئۆز ۋاقتىدا تاڭ سۇلالىسىگە ئەسكەر چىقىرىپ ياردەم بەرگەن ئۇيغۇرلارغا «ۋاپاسىزلىق قىلدى» دېگەن. ئۇ يەنە غەربكە كۆچكەن ئۇيغۇرلار «شۇ جايدىكى قېرىنداشلىرى بىلەن بىرىكىپ كەتتى»، جەنۇبقا كۆچكەن ئۇيغۇرلارنىڭ «تەقدىرى ناھايىتى ئېچىنىشلىق بولدى، ئۇلارنى ئەنە شۇ قوشنىسى ئۇلارغا زىيانكەشلىك قىلدى» دېگەن. قىسقىسى، ئاپتور «ياۋايى يات مىللەتلەر ئارقىلىق ياۋايى يات مىللەتلەرنى يوقىتىش» ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى خەنزۇ ھاكىمىيىتىنىڭ «ئەنئەنىۋى تاشقى سىياسەت پرىنسىپى ئىدى» دېگەن تۈپ قاراشتا بولغان. بۇنى قانداقمۇ تارىخ يېزىش دېگىلى بولسۇن؟ بۇ قەدىمكىدىن پايدىلىنىپ بۈگۈنكىنى مەسخىرە قىلىش، قەستەن قۇتراتقۇلۇق قىلىپ ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سېلىش، مىللەتلەر ئارىسىغا ئاداۋەت ئۇرۇقىنى چېچىشتىن باشقا نەرسە ئەمەس.

ئۈچىنچى، ئاپتور ئېلىمىز تارىخىدىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتى مەسىلىسىگە مۇئامىلە قىلىشتا ماركسىزمچە سىنىپىي تەھلىل يۈرگۈزمىگەن، مىللەتلەر مۇناسىۋىتىدىكى بەزى تارىخىي ۋەقەلەر ۋە تارىخىي شەخسلەرنى كۆزىتىش ۋە ئۇلارغا باھا بېرىشتە پۈتۈنلەي بۇرژۇئا مىللەتچىلىكى مەيدانىدا تۇرغان.

«ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابنىڭ «نەشرىياتتىن» دېگەن قىسمىدا ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى «تارىخقا تارىخىي ماتېرىيالىزملىق كۆز قاراش بويىچە ئىلمىي تەرىقىدە مۇئامىلە قىلغان» دېيىلگەن. ئەمەلىيەتتە، ئىش ھەرگىز ئۇنداق ئەمەس. سىنىپىي تەھلىل ماركسىزملىق تارىخىي ماتېرىيالىزمنىڭ تۈپ ئۇقتىسى نەزەرى، شۇنداقلا تارىختىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتى مەسىلىسىنى تەھلىل ۋە تەتقىق قىلىشتا ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك ئىلمىي ئۇسۇل. ماركسىزملىق سىنىپىي كۆرەش نەزەرىيىسىدە، سىنىپىي تەھلىل ئۇسۇلىدا چىڭ تۇرغاندىلا، مۇرەككەپ، چىگىش تارىخىي ھادىسىلەردىن تارىخ تەرەققىياتىنىڭ ماھىيىتى ۋە ئوبيېكتىپ قانۇنىيىتىنى ئىگىلەپ، تارىخقا ئىلمىي يوسۇندا جاۋاب بەرگىلى بولىدۇ. ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى بۇنداق قىلمىغان. ئاپتورنىڭ مەيدانى خاتا، كۆز قارىشى ناتوغرا بولغاچقا، كۆپ مىللەتلىك ئېلىمىزنىڭ تارىخى-

مەسىلىسىنى ۋە مۇتەخەسسىسلەرنىڭ ئوقۇپ تەكشۈرۈش پىكرىنى مۇزاكىرە ۋە مۇھاكىمە قىلدى، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومدىكى ئاساسلىق رەھبەرىي يولداشلارنىڭ ھەممىسى مۇھىم يوليورۇق بەردى. مۇشۇنداق بىر قاتار تەييارلىق خىزمەتلىرى ئاساسىدا، يېقىندا «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتاب مەسىلىسى ھەققىدىكى مۇھاكىمە يىغىنى ئېچىلدى. بۇ شۇنى چۈشەندۈردىكى، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكوم ئۈچ كىتاب مەسىلىسىنى بىر تەرەپ قىلىشقا ئىنتايىن جىددىي، ئىنتايىن ئېھتىياتچان پوزىتسىيە تۇتتى، بىر تەرەپ قىلىش ئۇسۇلىمۇ ئىنتايىن پۇختا بولدى. شۇڭا ھەر مىللەت مۇتەخەسسىسلىرى، ئالىملىرى، زىيالىيلىرى ۋە كادىرلار، ئاممىنىڭ كەڭ كۆلەمدە قوللاپ - قۇۋۋەتلىشىگە ئېرىشتى.

تۆۋەندە ئۈچ كىتاب مەسىلىسى توغرىسىدىكى بىر قانچە پىكرىمنى بايان قىلىمەن.

«ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتابتىكى ئاساسىي خاتالىقلار

ئۈچ كىتابتا خاتالىق ناھايىتى كۆپ، ئۇنىڭدا ئىلمىي - پەن نۇقتىسى جەھەتتىكى خاتالىقلارمۇ، نەزەرىيىۋى قاراش جەھەتتىكى خاتالىقلارمۇ بار، تەتقىقات ئۇسۇلى جەھەتتىكى ئىدىئالىزملىق تارىخ قارىشى خاتالىقىمۇ بار. ئەمما، سىياسىي جەھەتتىن ئويلىغاندا، ئۈچ كىتابتىكى خاتالىقلار ئاساسەن مۇنداق ئۈچ مەسىلىدە ئىپادىلىنىدۇ:

بىرىنچى، ئاپتور جۇڭگونىڭ قەدىمدىن تارتىپ بىرلىككە كەلگەن، كۆپ مىللەتلىك دۆلەت ئىكەنلىكىدىن ئىبارەت پاكىتنى ئىنكار قىلىپ، ئۇيغۇرلارنى ۋە قەدىمكى دەۋردە مەملىكىتىمىزنىڭ شىمالىدا ياشىغان كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەرنى ھەم ئۇلار قۇرغان يەرلىك ھاكىمىيەتلەرنى تەپ تارتماستىن جۇڭگونىڭ سىرتىدىكى «مۇستەقىل دۆلەت» قىلىپ كۆرسەتكەن.

ئۇيغۇر مىللىتى جۇڭخۇا مىللەتلىرى چوڭ ئائىلىسىنىڭ مۇھىم بىر ئەزاسى، ئۇنىڭ تارىخى ئۇلۇغ ۋەتىنىمىز تارىخىنىڭ بىر قىسمى. ئۇيغۇرلار ئۇزاق تارىخىي تەرەققىيات جەريانىدا ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى خەنزۇلار بىلەن دائىم ئۇچرىشىپ تۇرغان ھەمدە خەنزۇلارنىڭ ئىلغار فېئوداللىق ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيىتىنىڭ تەسىرىگە ئۇچرىغان، ئۇيغۇرلارنىڭ ئىقتىسادىي ۋە مەدەنىيىتىمۇ خەنزۇلارغا تەسىر كۆرسەتكەن. بۇلارنىڭ ھەممىسى مۇنازىرە تەلەپ قىلمايدىغان تارىخىي پاكىتلاردۇر.

لېكىن ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى تارىختىكى زور پاكىتلارغا كۆز يۇمۇپ، ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخىنى تەپ تارتماستىن «مۇستەقىللىق تارىخى» قىلىپ يازغان.

مەسىلەن، قەدىمكى زاماندا موڭغۇل چۆللۈكىنىڭ شىمالىدا قۇرۇلغان ئورخۇن ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ 15 خاقانىدىن 11 ىگە تاڭ سۇلالىسى مەرتىۋە بەرگەن، بۇ ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ مەركىزىي خاندانلىققا تەۋە بولغانلىقىنىڭ پولاتتەك پاكىتى. ئاپتور بۇ ھەقتە زادى توختالمىغان، بۇنىڭ ئەكسىچە، قانداقتۇر «ئىنتايىن قۇدرەتلىك، مۇستەقىل ئۇيغۇر ئورخۇن خانلىقى ئۆز ۋاقتىدا ئاسىيادىكى چوڭ دۆلەتلەر — تاڭ سۇلالىسى ۋە تۇبۇتلار بىلەن باپباراۋەر ئورۇندا تۇراتتى» دېگەن. قاراخانىيلار سۇلالىسىدىكى خاقانلار ئۆزلىرىنى «تابغاچ خان» دەپ ئاتاشقان، بۇ ئەسلىدە ئۇلارنىڭ جۇڭگو خاقانلىرى ئىكەنلىكىنى، قاراخانىيلار خانلىقىنىڭ جۇڭگونىڭ بىر قىسمى ئىكەنلىكىنى چۈشەندۈرەتتى. ئەمما ئاپتور «تابغاچ» جۇڭگونى كۆرسەتمەيدۇ، دەپ دەۋا قىلغان. غەربكە كۆچكەن ئۇيغۇرلارنىڭ بىر تارمىقى — گەنجۇ ئۇيغۇرلىرى گەنسۇدا قۇرغان يەرلىك ھاكىمىيەت (يەنى ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى تىلغا ئالغان ئاتالمىش «گەنسۇ ئۇيغۇر خانلىقى») ئۇيغۇر خانلىقى دەۋرىدىكى ئادەتكە ئاساسەن، يېڭى خاقان تەختكە چىققاندا بۇ ئىشنى ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى خاندانلىققا مەلۇم قىلىپ، مەرتىۋە بېرىشنى ئىلتىماس قىلغان، ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى بۇ تارىخىي پاكىتنىمۇ بۇرمىلاپ، «ئەمەلىيەتتە، گەنسۇ ئۇيغۇر خانلىقىنىڭ جۇڭگودىكى بەگلىكلەر بىلەن ھېچقانداق بېقىندىلىق مۇناسىۋىتى يوق ئىدى»، «ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى ھۆكۈمرانلارنىڭ نەزىرىدە چوقۇم يىلتىز تارتىپ كەتكەن، ئۆزىنى ھەممىدىن يۇقىرى ھېسابلايدىغان ئىدىيە ئۇلارنىڭ تەنە

دىلەنگەن مۇناسىۋىتى كۆپ چاغلاردا ماس قەدەمدە تەرەققىي قىلغان بولماستىن، بەلكى مىللىي زىددىيەت ۋە مىللىي توقۇنۇشمۇ بولۇپ تۇرغان، بەزىدە ھەتتا ئۆز ئارا ئۇرۇش شەكلى بىلەن ئىپادىلەنگەن. لېكىن، مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا ئۇرۇش بولغان ۋاقىت بىلەن مىللەتلەر ئۆز ئارا ئىناق ئۆتكەن ۋاقىتنى سېلىشتۇرساق، ئىناق ئۆتكەن ۋاقىت ئۇرۇش بولغان ۋاقىتتىن كۆپ ئۇزاق. شۇڭا، شۇنداق دېيىشكە ھەقلىقمىزكى، ئېلىمىز تارىخىدا ھەر قايسى مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى بىرلىك، ئىتتىپاقلىق، ئالاقە، ئالغا ئىلگىرىلەش مىللەتلەر مۇناسىۋىتى تەرەققىياتىنىڭ ئاساسىي ئېقىمى بولۇپ كەلگەن. تارىخنى يېزىشتا ئېلىمىزنىڭ تارىخىي تەرەققىياتىنىڭ مۇشۇ ماھىيەتلىك تەرىپىنى ھەقىقەتنى ئەمەلىيەتتىن ئىزدىگەن ھالدا يورۇتۇپ بېرىپ، ھازىرقى سوتسىيالىستىك مىللەتلەر مۇناسىۋىتىنى مۇستەھكەملەش ۋە راۋاجلاندۇرۇشقا پايدىلىق ئىش قىلىش كېرەك، بۇنىڭ ئەكسىچە ئىش كۆرۈشكە بولمايدۇ. بۇ تارىخچىلارنىڭ يۈكسەك مەسئۇلىيىتى.

لېكىن، ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى خاتا مەيداندا تۇرۇپ، تارىختىكى ئولتۇراقلاشقان، دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مىللەتلەر بىلەن كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا بولغان ئۇرۇشنىڭ رولىنى ھەدەپ مۇبالىغە قىلغان، تارىختا ئولتۇراقلاشقان خەنزۇ خەلقى بىلەن كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا ئۇرغۇن ئەسىرلەر داۋامىدا ئىقتىساد، مەدەنىيەت جەھەتتە زىچ ئالاقە مەۋجۇت بولۇپ كەلگەنلىكىدىن كۆز يۇمغان ياكى ئۇنىڭدىن ئۆزىنى قاچۇرغان، جۇڭگو تارىخىدىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتىنى قەستەن بۇرمىلاپ، ئۇنى ھەرقايسى مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەت ۋە ئۇرۇش تارىخىغا ئايلاندۇرۇپ قويغان، بولۇپمۇ خەنزۇلار بىلەن ئاز سانلىق مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى مۇناسىۋەتنى بۇرمىلىغان. ئاپتورنىڭ يېزىشىچە، ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى خەنزۇلار قۇرغان ھاكىمىيەتلەر بىلەن قەدىمكى زاماندىكى ئازسانلىق مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا ئۈزلۈكسىز ئۇرۇش بولغاندىن تاشقىرى، تىنچلىق مەزگىلىدىمۇ باشتىن - ئاخىر دۈشمەنلىك بىلەن تولغان قارىمۇ قارشىلىق مۇناسىۋىتى مەۋجۇت بولغانىمىش. چۈنكى ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى خەنزۇلار ھاكىمىيىتى «ئۆزلىرىنىڭ تىنچ - ئامانلىقىنى ساقلاش ئۈچۈن، ئەتراپىدا ئۆزىدىن بىر ئاز كۈچلۈك دۆلەتنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىغا يول قويماسلىقى، ئەتراپىدىكى دۆلەتلەرنىڭ ھەممىسىنى ئۆزىگە بويسۇندۇرۇشى كېرەك» ئىمىش. شۇڭا ئاپتور خەن سۇلالىسىنىڭ مەلىكە ۋاڭ جاۋجۈننى ھون تەڭرىقۇتقا ياتلىق قىلغانلىقى «ھونلار بىلەن خەنزۇلار ئوتتۇرىسىدىكى يېرىم دوستانە مۇناسىۋەت ھېسابلىنىدۇ» دەپ قارىغان. ئاپتور تۈركلەر بىلەن تاڭ سۇلالىسىنىڭ مۇناسىۋىتى ھەققىدە توختىلىپ: «بۇ ئىككى قوشنا تىنچلىق دەۋرىدىمۇ ئۇلارنىڭ ئوتتۇرىسىدىكى (دوستلۇق) تائەزەلدىن سەممىيەتلىك يوق ئىدى» دېگەن. ئاپتور يەنە مۇنداق دېگەن: «ئۇيغۇر ئىدىقۇت خانلىقى بىلەن سۇڭ سۇلالىسىنىڭ مۇناسىۋىتى قارىماققا دوستانە، ئەمەلىيەتتە، ئۇلارنىڭ ئۆز ئارا تەسىر كۆرسىتىشى بەك تەس ئىدى.»

تېخىمۇ چۈشىنىكسىز يېرى شۇكى، ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى تارىخىي پاكىتلارنى قەستەن بۇرمىلاپ، قاتتىق باش قاتۇرۇپ، ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى ھاكىمىيەتلەر ۋە خەنزۇلار ئارىغا بۆلگۈنچىلىك سالغان ۋە ۋاپاسىزلىق قىلغان دېگەن نەتىجىنى توقۇپ چىققان. شەرقىي خەن سۇلالىسى دەۋرىدە بەن چاۋ غەربىي رايوندا 30 نەچچە يىل پائالىيەت ئېلىپ بېرىپ، دۆلەتنىڭ بىرلىككە كېلىشى ۋە غەربىي رايوننىڭ تىنچلىقى ئۈچۈن ئاكتىپ ئىشلەپ، زور تۆھپە قوشقان، شۇنداقلا يەرلىك خەلقنىڭ چوڭقۇر ھۆرمىتىگە سازاۋەر بولغانىدى. لېكىن ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى: «بەن چاۋ غەربىي رايوندىكى ئۇيغۇر خانلىقلىرى ئوتتۇرىسىدىكى زىددىيەتلەردىن پايدىلىنىپ، ئىككى ئوتتۇرىدا ئاداۋەت پەيدا قىلىپ، ئۇلارنى ئۆز ئارا ئۇرۇشقا سېلىپ، كۆپ قېتىم قانلىق ۋەقەلەرنى چىقارغان» دېگەن. ئاپتور يەنە شەرقىي ھونلار بىلەن غەربىي ھونلار، ئاتالمىش «تۇران»لار ۋەسىدانىپ-

تارىختىكى مىللەتلەر مۇناسىۋىتى مەسىلىسىنى تەھلىل ۋە تەتقىق قىلىشتا ئەمەل قىلىشقا تېگىشلىك ئىلمىي ئۇسۇل، ماركسىزملىق سىنىپىي كۆرەش نەزەرىيىسىدە، سىنىپىي تەھلىل ئۇسۇلىدا چىڭ تۇرغاندىلا، مۇرەككەپ، چىگىش تارىخىي ھادىسىلەردىن تارىخ تەرەققىياتىنىڭ ماھىيىتى ۋە ئوبيېكتىپ قانۇنىيىتىنى ئىگىلەپ، تارىخقا ئىلمىي يوسۇندا جاۋاب بەرگىلى بولىدۇ. ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى بۇنداق قىلمىغان. ئاپتورنىڭ مەيدانى خاتا، كۆز قارىشى ناتوغرا بولغاچقا، كۆپ مىللەتلىك ئېلىمىزنىڭ تارىخىدىكى بىر مۇنچە چوڭ - چوڭ مەسىلىلەرنى تەھلىل قىلىش ۋە ئۇنىڭغا باھا بېرىشتە ھەق - ناھەقنى ئاستىن - ئۈستىن قىلىۋەتكەن، ئاق - قارىنى ئارىلاشتۇرۇۋەتكەن.

ئالايلۇق، ئېلىمىز تارىخىدا مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا بولغان ئۇرۇشلارغا قانداق مۇئامىلە قىلىش تارىختىكى ۋەتەننىڭ بىرلىكى ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى توغرا تونۇش - تونۇيالماسلىققا مۇناسىۋەتلىك چوڭ مەسىلە. تارىختا، سىنىپىي جەمئىيەتكە قەدەم قويغاندىن كېيىن، بارلىق ھۆكۈمران سىنىپلار، پومېشچىكلار سىنىپىمۇ، كۆچمەن چارۋىچى ئاق سۆڭەكلەرمۇ ئۆزلىرىنىڭ سىنىپىي مەنپەئەتىنى ئاساس قىلىپ، سىرتقا ئۈزلۈكسىز كېڭەيمىچىلىك قىلىپ، باشقا مىللەت ۋە رايونلارنى قوشۇۋالغان، بويسۇندۇرغان، تالان - تاراج قىلغان، مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشنىڭ مەنبەسى ئەنە شۇ. مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇش قارىماققا باشقا - باشقا مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى قارىمۇ قارشىلىقتەك كۆرۈنسىمۇ، ماھىيەتتە، باشقا - باشقا مىللەتلەرنىڭ ھۆكۈمران گۇرۇھلىرى ئوتتۇرىسىدىكى قارىمۇ قارشىلىق، ھەر مىللەت ئەمگەكچى خەلقى ھەممىشە ئەمەلىيەتتە زىيانكەشلىككە ئۇچراپ كەلگەن. يەنە بىر تەرەپتىن، ئېلىمىزنىڭ بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك دۆلەت بولۇپ شەكىللىنىش جەريانىدا، كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەر بىلەن دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا بىر - بىرىنى تولۇقلاش، بىر - بىرىگە تايىنىش مۇناسىۋىتى مەۋجۇت ئىدى، بۇنداق مۇناسىۋەتنىڭ تەرەققىياتى ئوبيېكتىپ جەھەتتە دېھقانچىلىق مەھسۇلاتلىرى بىلەن چارۋىچىلىق مەھسۇلاتلىرىنى نورمال ئالماشتۇرۇشنى يولغا قويۇشنى، كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەرنىڭ دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مىللەتلەرنى تالان - تاراج قىلىشى، پاراكەندىچىلىك سېلىشىغا خاتىمە بېرىشنى، شۇ ئارقىلىق دۆلەتنىڭ بىرلىكى ۋە مىللەتلەرنىڭ ئىناقلىقىنى ئىشقا ئاشۇرۇشنى تەلەپ قىلاتتى. شۇڭلاشقا، تالان - تاراج قىلىش ۋە بۇلاڭ - تالاڭ، تەرەققىياتنى ساقلاشنى مەقسەت قىلغان ئۇرۇشلار تاجاۋۇزچىلىق خاراكتېرىدىكى ئادالەتسىز ئۇرۇشلار ئىدى، چېگرىنىڭ خاتىرجەملىكىنى ساقلاش، دۆلەتنىڭ بىرلىكىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇشنى مەقسەت قىلغان ئۇرۇشلار ئادالەتلىك، تەرەققىيپەرۋەر ئۇرۇشلار ئىدى. قىسقىسى، تارىختىكى مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى ئۇرۇشلارنى ماركسىزملىق مەيداندا تۇرۇپ كونكرېت تەھلىل قىلىش كېرەك. لېكىن ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى ئۇنداق قىلمىغان. ئاپتور ئېلىمىز تارىخىدىكى ھون، تۈرك قاتارلىق كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەر بىلەن ئوتتۇرا تۈزلەڭلىكتىكى دېھقانچىلىق بىلەن شۇغۇللىنىدىغان مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا بولغان ئۇرۇشلارنى ئېلىمىزنىڭ بىرلىككە كەلگەن كۆپ مىللەتلىك دۆلەت بولۇپ شەكىللىنىش جەريانى دائىرىسىدە تەھلىل قىلماي، ئوخشاش بولمىغان ھۆكۈمران سىنىپلار گۇرۇھلىرى ئوتتۇرىسىدىكى، ھۆكۈمران سىنىپلار بىلەن ھۆكۈمرانلىق قىلىنغۇچى سىنىپلار ئوتتۇرىسىدىكى ئەمەلىي پايدا - زىيان مۇناسىۋىتىنىمۇ تەھلىل قىلماي، بەلكى كىشىلەرگە ئەتەي مۇنۇلارنى ئۇقتۇرماقچى بولغان: ھون، تۈرك قاتارلىق كۆچمەن چارۋىچى مىللەتلەر ئۇيغۇرلارنىڭ ئەجدادى، شۇڭا ئۇلار قىلغان ئۇرۇشلار، جۈملىدىن تالان - تاراج خاراكتېرىدىكى ئۇرۇشلار، بۈيۈك بىرلىكنى بۇزىدىغان ئۇرۇشلارنىڭ ھەممىسى

(ئاخىرى 3- بەتتە)

(بېشى 2-بەتتە)

تەرەققىيپەرۋەر، ئادالەتلىك ئۇرۇشلار؛ ئوتتۇرا ئۈزلەكسىز خانىدانلىقلار خەنزۇلارنىڭ خاندانلىقى، ئۇلار قىلغان ئۇرۇشلار، جۈملىدىن تالان-تاراج قىلىشقا قارشى تۇرغان ئۇرۇشلار، بۈيۈك بىرلىككە پايدىلىق ئۇرۇشلارنىڭ ھەممىسى «تاجاۋۇز قىلىش»، «ئادالەتسىز» ئۇرۇشلار. ئاپتور مۇشۇنداق مەيدانى ئاساسىدا، «ئۇيغۇرلار» دېگەن كىتابىدا دۆلەتنىڭ بىرلىكىنى ياقلىغان ۋە باشقا مىللەتلەر بىلەن خەنزۇلارنىڭ ئىناق ئۆتتۈشىنى تەشەببۇس قىلغان تارىخىي شەخسلەرنى «خائىنلار» دەپ قارىلىغان، دۆلەتنىڭ بىرلىكىگە قارشى تۇرغان، ئوتتۇرا ئۈزلەكسىز خانىدانلىقلارغا قارشى تۇرغان كىشىلەرنى «شىر يۈرەك قەھرىمانلار» دېگەن، يەنە كېلىپ «خەلقنىڭ ئازادلىقى ۋە مۇستەقىللىكى ئۈچۈن كۈرەش قىلغان ۋە كۈرەش قىلىۋاتقان كىشىلەر»گە «شىر يۈرەك قەھرىمانلار» غا ئوخشاش، ئاتالمىش خەلقنىڭ «ئازادلىقى ۋە مۇستەقىللىكى» ئۈچۈن كۈرەش قىلىشىنى تەۋسىيە قىلغان. ئاپتور بىرىنى ماختاپ، بىرىنى چۆكۈرگەن، بۇنىڭدىن ئاپتورنىڭ سىياسىي مەيدانى، سىياسىي پوزىتسىيىسىنى ئوچۇق كۆرۈۋالغىلى بولمامدۇ؟

قىسقىسى، ئۈچ كىتابتىكى خاتالىق ئېغىر. ئۈچ كىتاب ئىلمىي ئەسەر قىياپىتىدە ئوتتۇرىغا چىقىپ، مىللىي «مۇستەقىللىق»نى يادرو قىلغان، ۋەتەن بىرلىكىنى پارچىلايدىغان، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىدىغان بىر قاتار ئىدىيە، قاراشلارنى تەپ-تارتماستىن تەرغىپ قىلغان ۋە تارقاتقان، ئۇ ناھايىتى زور ئالدامچىلىق خاراكتېرىگە ئىگە. ئۈچ كىتاب ئاپتورىنىڭ ئىدىيىۋى سىستېمىسى، نەزەرىيىۋى قارىشى ۋە سىياسىي مەيدانى پانتۈركىزمچى مۇھەممەت ئىمىنىنىڭكى بىلەن تامامەن بىردەك. شۇڭا ئېيتىمىزكى، ئۈچ كىتاب ئاپتورىنىڭ خاتالىقى ئىلمىي قارىشى جەھەتتىكى خاتالىق بولۇپلا قالماستىن، بەلكى سىياسىي مەيدان، سىياسىي نۇقتىئىنەزەر جەھەتتىكى خاتالىق. بۇنىڭغا سەل قاراشقا بولمايدۇ.

بۇ يەردە يەنە بىر مەسىلىنى تەكىتلەپ ئۆتمەكچىمەن. بىز ئەزەلدىن شۇنداق دەپ قاراپ كەلدۇقكى، ئۇيغۇرلار دۆلىتىمىزدىن ئىبارەت كۆپ مىللەتلىك ئائىلىنىڭ مۇھىم بىر ئەزاسى، ئۇلار پەخىرلىنىشكە ئەرزىيدىغان ئۇزۇن تارىخقا ئىگە، ئۇلار جۇڭخۇا مىللەتلىرىنىڭ مەدەنىيىتىنى يارىتىش، ۋەتىنىمىزنىڭ زېمىنىنى ئېچىش، بىرلىككە كەلگەن، كۆپ مىللەتلىك دۆلىتىمىزنى بەرپا قىلىش جەريانىدا ئۇلۇغ تۆھپىلەرنى قوشقان؛ ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى جۇڭگو تارىخىنىڭ بىر قىسمى، شۇنداقلا جۇڭگو زېمىنىنىڭ بىر قىسمى بولغان شىنجاڭ تارىخىنىڭ مۇھىم تەركىبى. ئۇيغۇرلارنىڭ تارىخى توغرىسىدىكى تەتقىقاتنى ياخشى ئېلىپ بېرىش شىنجاڭدىكى ھەر مىللەت خەلقىنىڭ ئورتاق ئارزۇسى. ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئىجتىمائىي پەن، مەدەنىيەت ساھەسىدىكىلەرنىڭ شەرەپلىك ۋەزىپىسى. ھازىر بەزىلەر ئۈچ كىتاب مەسىلىسى ئىلمىي-پەندىكى ئوخشاش بولمىغان قاراش مەسىلىسى، دەپ ھېسابلىماقتا. بۇنداق قاراش توغرا ئەمەس. بىر مۇنچە مۇتەخەسسىسلەرنىڭ سۆزلىرى شۇنى چۈشەندۈرۈپ بەردىكى، ئۈچ كىتابنىڭ ئاپتورى ھەرگىزمۇ «ئەستايىدىل ۋە مەسئۇلىيەتچانلىق» بىلەن، «تارىخقا تارىخىي ماتېرىيالىزملىق نۇقتىئىنەزەر بويىچە ئىلمىي تەرىقىسىدە مۇئامىلە قىلىپ»، ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ تارىخىنىڭ «ھەقىقىي قىياپىتى»نى يېزىپ چىققان بولماستىن، بەلكى تارىخنى بۇرمىلاپ ۋە ئويدۇرۇپ چىقىپ، مۇھەممەت ئىمىنىنىڭ «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» نى كۆچۈرۈۋېلىپ، مەلۇم سىياسىي نۇقتىئىنەزەرنى مەقسەتلىك تەشۋىق قىلغان. مۇشۇنداق ئاتالمىش تارىخىي ئەسەرنى مۇھاكىمە قىلماي ۋە بايرىقىمىز روشەن

قىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى» نى قۇرۇپ، «شەرقىي تۈركىستان ئىسلام جۇمھۇرىيىتى»، «مەڭگۈ مۇستەقىل» دۆلەت، ئۇ «تۈرك مىللىتىدىن باشقا بارلىق مىللەتلەرگە قارشى تۇرىدۇ» دەپ جاكارلىغان. ئەمما ئۆمرى قىسقا بولغان بۇ ئەكسىيەتچىل ھاكىمىيەت پەقەت ئۈچ ئاي مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇپ، ئۈزۈل-كېسىل گۇمران بولغان، مۇھەممەت ئىمىن چەتئەلگە قېچىپ كەتكەن، 1940-يىلى «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» دېگەن ئەكسىيەتچىل ئەسەرنى نەشر قىلدۇرغان.

«شەرقىي تۈركىستان تارىخى» شىنجاڭدا پانتۈركىزمنى تەرغىپ قىلغان ۋە ئۇنى شىنجاڭغا ئېلىپ كىرگەن ۋەكىللىك خاراكتېرىدىكى ئەسەر، ئۇنىڭدا ئەكسىيەتچىل سىياسىي قاراش، تارىخ قارىشى، مىللەت قارىشى، دىن قارىشى مۇجەسسەملەنگەن. ئۇنىڭدا ئاتالمىش «تۈرك مىللىتى» نىڭ تارىخىي ئورنى ھەدەپ كۆككە كۆتۈرۈلگەن، ئاتالمىش «تۈرك دۆلىتى» نىڭ چېگرا دائىرىسى خالىغانچە مۇبالىغە قىلىنغان، ئاتالمىش «ئورتاق تۈرك مەدەنىيىتى» ھەدەپ تەرغىپ قىلىنغان، پانتۈركىزم تەلۋىلىككە قوزغىتىلغان. ئۇ جاھانگىرلار روشەن تاجاۋۇزچىلىق مۇددىئاسى بىلەن ئوتتۇرىغا قويغان «شەرقىي تۈركىستان» دېگەن ئۇقۇمنى شىنجاڭغا زورلاپ تېڭىپ، شىنجاڭ «دۇنيادا قەدىمىي، ئەڭ مەشھۇر، مەدەنىيىتى ئەڭ بۇرۇن تەرەققىي قىلغان»، «مۇستەقىل دۆلەت» دەپ تەرغىپ قىلغان؛ شىنجاڭنىڭ غەربىي خەن سۇلالىسىدىن تارتىپ ئۇلۇغ ۋەتىنىمىزنىڭ بىر قىسمى ئىكەنلىكىنى ئىنكار قىلغان. «شەرقىي تۈركىستان» نىڭ «دۆلەت قارىشى، مىللەت ئېڭى، دىن قارىشى» نى «كۈچەيتىش» نى تەرغىپ قىلغان؛ شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقىنى «كۈچنى مەركەزلەشتۈرۈپ»، «تىرىشىپ كۈرەش قىلىش»قا، «جۇڭگونىڭ ئىسكەنجىسىدىن مەڭگۈ قۇتۇلۇش» قا قۇتراتقان؛ ئۇ شىنجاڭ تارىخىدا ھەر قايسى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ خەنزۇلار بىلەن بولغان مۇناسىۋىتىنى زەھەر خەندىلىك بىلەن بۇرمىلىغان، خەنزۇلار بىلەن ھەر قايسى ئاز سانلىق مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدىكى دوستانە ئالاقىنى، تارىخ تەرەققىياتىنىڭ ئىناقلىق، بىرلىككە كېلىشتىن ئىبارەت ئاساسىي ئېقىمىنى پۈتۈنلەي ئىنكار قىلغان، بۇ مۇناسىۋەتنى «تاجاۋۇز قىلىش» بىلەن «تاجاۋۇز قىلىنىش» مۇناسىۋىتى قىلىپ كۆرسەتكەن، خەنزۇلارنى ھەر قايسى ئاز سانلىق مىللەتلەرنىڭ دۈشمىنى دەپ قارىغان، ۋەھاكازا. ئۇنىڭ ئەكسىيەتچىل نۇقتىئىنەزەرلىرى يىغىنچاقلىغاندا، «مىللىتىمىز تۈرۈك، يۇرتىمىز شەرقىي تۈركىستان» دېگەن شوئاردىن ئىبارەت. تېگى-تەكتىدىن ئېيتقاندا، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا بۇزغۇنچىلىق قىلىپ، ۋەتىنىمىزنىڭ بىرلىكىنى پارچىلاپ، شىنجاڭدا «شەرقىي تۈركىستان» دېگەن «مۇستەقىل دۆلەت» قۇرۇشقا ئۇرۇنۇشتىن ئىبارەت. ئارىدا نەچچە ئون يىل ئۆتۈپ كەتتى. بۈگۈنكى كۈندىمۇ چەت ئەللەردىكى دۈشمەن كۈچلەر تۈرلۈك يوللار ئارقىلىق شىنجاڭغا سىڭىپ كىرىپ، «شەرقىي تۈركىستان تارىخى»دىكى بىر قاتار ئەكسىيەتچىل نۇقتىئىنەزەرلەرنى داۋاملىق تەرغىپ قىلماقتا؛ شىنجاڭدىكى بۆلگۈنچى كىچىلەرمۇ بۇ كىتابنى گۆھەردەك ئەتىۋارلاپ، ئۇنى «بۈيۈك ئىلمىي تارىخىي ئەسەر» دەپ ماختىماقتا ھەمدە ئۇنى مەخپىي بېسىپ تارقىتىپ، خېلى چوڭ ئىدىيىۋى قالايمىقانچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. بىز ھازىر تەنقىد قىلىۋاتقان «ئۈچ كىتاب»قا شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» دېكىدەك ئېنىق ئوتتۇرىغا قويۇلمىغان، ھەتتا ئۆزىنى ماركسىزمنىڭ بەزى سۆز-ئىبارىلىرى بىلەن پەردىلىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئاساسىي سىياسىي مەيدانى، نەزەرىيىۋى نۇقتىئىنەزەرلىرى «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» بىلەن تومۇرداش، ئۇ «شەرقىي تۈركىستان تارىخى»نىڭ يېڭى ئىچكى-تاشقى ۋەزىيەتتىكى كۆچۈرۈلمىسى. شۇڭا، ئۇ

رىش ۋە ئاغدۇرمىچىلىق، بۇزغۇنچىلىق قىلىش ھەرىكەتلىرىنى جىددىيلەشتۈرۈشكە ئەگىشىپ، ئىچكى-تاشقى مىللىي بۆلگۈنچى كۈچلەر ئۆز ئارا ماسلىشىپ، قوتراپ كەتتى. مۇشۇنداق ئارقا كۆرۈنۈش ئاستىدا، ئۈچ كىتاب ئارقا-ئارقىدىن نەشر قىلىندى، ئاپتور تارىخنى بۇرمىلاش، ئۆزگەرتىش ۋە ساختا تارىخ ياساش ئارقىلىق، ۋەتەننىڭ بىرلىكىگە، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا زىيان يەتكۈزىدىغان بىر قاتار خاتا نۇقتىئىنەزەرلەرنى تارقىتىپ، ئوبيېكتىپ جەھەتتىكى ئىچكى-تاشقى مىللىي بۆلگۈنچىلەرنىڭ ھەرىكىتىنىڭ سىياسىي ئېھتىياجىغا ماسلاشتى، شىنجاڭدىكى ھەرمىللەت خەلقىنىڭ مەنپەئەتىگە تۈپتىن خىلاپلىق قىلدى.

ئۈچ كىتاب مەسىلىسى بىزنى ئىدېئولوگىيە ساھەسىدە مېڭىمىزنى سەگەك تۇتۇپ، بازىلارنى پرولېتارىيات ئىدىيىسى ئارقىلىق قەتئىي ئىگىلەشكە ئاگاھلاندۇردى. نۆۋەتتە، ئاپتونوم رايونىمىزدا ئىدېئولوگىيە ساھەسىنىڭ ئەھۋالى ئومۇمەن ئالغاندا ياخشى، لېكىن، سىياسىي-ئىدىيە، مىللەت، دىن، تارىخ، مەدەنىيەت قاتارلىق جەھەتلەردە بۇرژۇئاچە ئەركىنلەشتۈرۈش پىكىر ئېقىمى تېخى ئۈزۈل-كېسىل تازىلانمايلا قالماستىن، بەلكى مىللىي بۆلگۈنچىلىك ۋە بۇرژۇئاچە مىللەت قارىشى، تارىخ قارىشى قاتارلىقلارنىڭ تەسىرىمۇ تېخى ئوخشاش بولمىغان دەرىجىدە مەۋجۇت بولۇپ تۇرماقتا. ئەگەر بۇ ۋەزىيەت ھەققىدىكى تونۇشىمىز يېتەرلىك بولمىسا، پرولېتارىيات ئىدىيىسى ئارقىلىق بازىلارنى بىر-بىرلەپ ئىگىلەشتە چىڭ تۇرمىساق، ئۇھالدا، ئىنتايىن چوڭ خاتالىق ئۆتكۈزۈپ قويۇشىمىز، ھەتتا ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ مۇقىملىق ۋە تەرەققىياتتىن ئىبارەت ئومۇمىي ۋەزىيەتكە تەسىر يەتكۈزۈپ قويۇشىمىز مۇمكىن. شۇڭا، ھەر دەرىجىلىك پارتكوملار، بولۇپمۇ ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى ئاساسىي رەھبىرىي يولداشلارنىڭ ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى خىزمەتلەرنى قەتئىي بوشاشماستىن، چىڭ ۋە ياخشى تۇتۇشىنى ئۈمىد قىلىمىز. ئوخشاش بولمىغان قاتلاملارنىڭ ئىدىيىۋى ھالىتىنى دائىم ئىگىلەپ ۋە تەھلىل قىلىپ تۇرۇش، ئومۇمىيلىققا ئالاقىدار بولغان مۇھىم مەسىلىلەرنى تۇتۇش، ئۇلارنى بىر-بىرلەپ ئۈزۈل-كېسىل ئېنىقلاش، بىر-بىرلەپ پۇختا ھەل قىلىش، شۇ ئارقىلىق ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى ھەممە بازىلارنى پارتىيىنىڭ مەھكەم ئىگىلىشىگە كاپالەتلىك قىلىش كېرەك.

ئۈچىنچى، ئۈچ كىتاب مەسىلىسى بىزگە شۇنىمۇ ئۇقتۇردىكى، ھەر مىللەت كادىرلىرىنىڭ، بولۇپمۇ رەھبىرىي كادىرلارنىڭ سىياسىي سەزگۈرلۈكىنى ئۆستۈرۈش، سىياسىي پرىنسىپاللىقىنى ۋە سىياسىي جەھەتتىكى قەتئىيلىكىنى كۈچەيتىش ئىنتايىن مۇھىم. ئۈچ كىتابتىكى خاتالىقنى بەزى يولداشلار سەزدى، بەزى يولداشلار سېزەلمىدى، ئايرىم يولداشلار ھەتتا ئۇنى قارىغۇلارچە ماختىدى، بۇ مەسىلىنى ھەل قىلمىساق، ھازىر بۇ ئۈچ كىتاب نەشر قىلىنغان بولسا، كېيىن يەنە قانداقتۇر باشقا كىتابلار نەشر قىلىنىشى مۇمكىن. بۇ نەشرىيات تارماقلىرىنىڭلا مەسىلىسى بولماستىن، بەلكى پۈتكۈل ئىدىيىۋى سەپتىكىلەر ئەستايىدىل مۇئامىلە قىلىشقا تېگىشلىك مەسىلە. بۇنداق ئەھۋالنىڭ يۈز بېرىشىدىكى تۈپ سەۋەب شۇكى، بەزى يولداشلىرىمىزنىڭ ماركسىزم جەھەتتىكى ئاساسى پۇختا ئەمەس، ئۇلار ماركسىزملىق دۇنيا قاراش ۋە مېتودولوگىيىنى ھەقىقىي ئۆگىنىۋالمىغان، ماركسىزملىق سىياسىي قاراش، مىللەت قارىشى، دىن قارىشى، مەدەنىيەت قارىشى قاتارلىق ئاساسىي نەزەرىيىلەر ھەققىدە تېخى سىستېمىلىق ۋە چوڭقۇر چۈشەنچىگە ئىگە ئەمەس. نەتىجىدە، نەزەرىيە جەھەتتىكى مۇجمەللىك سىياسىي جەھەتتىكى تەۋرىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، بەزىلەر چوڭ ھەق-ناھەقلىق ئالدىدا ئارسالدى بولدى، بىر قارارغا كېلەلمىدى، شۇنىڭ بىلەن بەزى خاتالىقى بار ئەسەرلەر، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا توسقۇنلۇق قىلىدىغان ئەسەرلەر ۋە باشقا ساغلام بولمى-

كىتابىنىڭ ئاپتورى ھەرگىزمۇ «ئەستايىدىل ۋە مەسئۇلىيەتچانلىق» بىلەن، «تارىخقا تارىخىي ماتېرىيالىزملىق نۇقتىئىنەزەر بويىچە ئىلمىي تەرىقىسىدە مۇئامىلە قىلىپ»، ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ تارىخىنىڭ «ھەقىقىي قىياپىتى»نى يېزىپ چىققان بولماستىن، بەلكى تارىخنى بۇرمىلاپ ۋە ئويدۇرۇپ چىقىپ، مۇھەممەت ئىمىننىڭ «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» نى كۆچۈرۈۋېلىپ، مەلۇم سىياسىي نۇقتىئىنەزەرنى مەقسەتلىك تەشۋىق قىلغان. مۇشۇنداق ئاتالمىش تارىخىي ئەسەرنى مۇھاكىمە قىلماي ۋە بايرىقىمىز روشەن ھالدا تەنقىد قىلماي، ئۇنىڭدىكى خاتالىقلارنىڭ تارقىلىشىغا يول قويىدىغان بولساق، ئۇ ھالدا، ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ تارىخىنى تەتقىق قىلىشقا ئىنتايىن مەسئۇلىيەتسىزلىك بىلەن مۇئامىلە قىلغان بولىمىز. «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتابنى تەنقىد قىلىپ، ئۇيغۇر تارىخىنىڭ ھەقىقىي قىياپىتىنى ئەسلىگە كەلتۈرۈشلا ئۇيغۇر مىللىتىنىڭ تارىخىغا ھەقىقىي ھۆرمەت قىلغانلىق ۋە ئۇنى مۇئەييەنلەشتۈرگەنلىك بولىدۇ.

2 . «ئۈچ كىتاب» تىن ئويلىغانلىرىمىز

«ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتاب 1986 – يىلىدىن 1989 – يىلىغىچە ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ئىككى نەشرىيات تەرىپىدىن ئىلگىرى- كېيىن نەشر قىلىپ تارقىتىلدى، ئۇنىڭدىكى خاتا نۇقتىئىنەزەرنىڭ زەھەرلىرى پۈتۈن شىنجاڭغا تارقىلىپ، يامان ئاقىۋەت كەلتۈرۈپ چىقاردى. بۇنىڭدىكى ئاساسىي ساۋاق مۇنداق ئۈچ مەسىلىدە ئىپادىلىنىدۇ.

بىرىنچى، ئۈچ كىتاب يېقىنقى بىر ئەسىردىن بۇيان پانتۈركىزمنىڭ شىنجاڭدا تارقالغانلىقى ۋە شىنجاڭغا تەسىر كۆرسەتكەنلىكىنىڭ مەھسۇلى، بۆلگۈنچىلىكنىڭ ۋەكىللىك خاراكتېرىدىكى ئەسىرى بولغان «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» نىڭ بۈگۈنكى كۈندىكى كۆچۈرۈلمىسى. ئۇنىڭ چوڭقۇر خەلقئارا ۋە ئىچكى ئارقا كۆرۈنۈشى بولۇپلا قالماستىن، بەلكى چوڭقۇر تارىخىي مەنبەسى ۋە ئىدىيىۋى مەنبەسى بار. شىنجاڭدىكى مىللىي بۆلگۈنچىلىك پىكىر ئېقىمى پانتۈركىزمنى ئۆزىنىڭ ئىدىيىۋى، نەزەرىيىۋى ئاساسى قىلغان. بۇنى ئېنىق ئوقۇغان ۋە ئۈچ كىتابنى تەنقىد قىلىشنى پانتۈركىزمنى ھەم ئۇنىڭ ۋەكىللىك خاراكتېرىدىكى ئەسىرى بولغان «شەرقىي تۈركىستان تارىخى»نى تەنقىد قىلىش ھەم ئۇنىڭ تەسىرلىرىنى تازىلاش بىلەن بىرلەشتۈرگەندىلا، ئەجەللىك يېرىگە تەگكۈزۈپ، شىنجاڭدىكى مىللىي بۆلگۈنچىلىكنىڭ ئەكسىيەتچىل ئىدىيىۋى ماھىيىتىنى تونۇپ، مىللىي بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرۇش توغرىسىدىكى تەربىيىنى يەنىمۇ چوڭقۇرلاشتۇرغىلى بولىدۇ.

پانتۈركىزم 19 – ئەسىرنىڭ ئاخىرلىرى ۋە 20 – ئەسىرنىڭ باشلىرىدا تۈركىيىدە باش كۆتۈرگەن ئىجتىمائىي پىكىر ئېقىمى بولۇپ، زاۋاللىققا يۈز تۇتقان فېئودال پومېشچىكلار سىنىپىنىڭ مەنپەئىتىگە ۋەكىللىك قىلىدۇ. ئۇنىڭ ئالاھىدىلىكى سىنىپىي زىددىيەتنى يوققا چىقىرىش، ئىسلام دىنىغا ئېتىقاد قىلىدىغان بارلىق مىللەتلەر ۋە تۈركىي تىل سىستېمىسىدىكى مىللەتلەرنى بۈيۈك تۈرك ئىمپېرىيىسى قىلىپ تەشكىللەشنى تەشەببۇس قىلىشتىن ئىبارەت. بۇ ئىجتىمائىي پىكىر ئېقىمى جاھانگىرلارنىڭ مەملىكىتىمىزگە تاجاۋۇز قىلىپ كىرىشىگە ئەگىشىپ، شىنجاڭغا تارقالغان. جۇڭگو يېرىم مۇستەملىكە، يېرىم فېئوداللىق جەمئىيەتكە ئايلىنىپ قالغاندىن كېيىن، مۇھىم ستراتېگىيىلىك ئورۇندا ئىكەن شىنجاڭ جاھانگىرلار تالىشىدىغان مۇھىم بىر جاي بولۇپ قالغانىدى. ئۇلار شىنجاڭدىكى بۆلگۈنچىلەر بىلەن بىرلىشىپ، پانتۈركىزمنى ئەكسىيەتچىل ئىدىيىۋى قورال قىلىپ، شىنجاڭنى پارچىلاش ھەرىكىتى بىلەن تەلۋىلەرچە شۇغۇللانغان. مۇھەممەت ئىمىن پانتۈركىزمنى تەرغىب قىلغان ۋە ئاكتىپ يولغا قويغان بىر كاتتىۋاش. ئۇ 1933 – يىلى ئەنگلىيە جاھانگىرلىكىنىڭ مەدەت بېرىشى ئارقىسىدا، قاۋاقاش ناھىيىسىدە توپىلاڭ قوزغاپ، خوتەننى ئىگىلەپ، ئۆزىنى «خوتەن ۋاڭى» دەپ ئاتىغان، كېيىن سابىت داموللا بىلەن بىللە، قەشقەردە «شەر-

... بېسىپ تارقىتىپ، خېلى چوڭ ئىدىيىۋى قالايمىقانچىلىقنى كەلتۈرۈپ چىقاردى. بىز ھازىر تەنقىد قىلىۋاتقان «ئۈچ كىتاب»قا شەرقىي تۈركىستان مەسىلىسى «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» دېگەندەك ئېنىق ئوتتۇرىغا قويۇلمىغان، ھەتتا ئۆزىنى ماركسىزمنىڭ بەزى سۆز-ئىبارىلىرى بىلەن پەردەزلىگەن بولسىمۇ، لېكىن ئۇنىڭ ئاساسىي سىياسىي مەيدانى، نەزەرىيىۋى نۇقتىئىنەزەرلىرى «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» بىلەن تومۇرداش، ئۇ «شەرقىي تۈركىستان تارىخى»نىڭ يېڭى ئىچكى-تاشقى ۋەزىيەتتىكى كۆچۈرۈلمىسى. شۇڭا، ئۇ ۋەتەننىڭ بىرلىكىگە ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا زىيانلىق. بۇلار شۇنى كۆرسىتىدۇكى، «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» سىياسىي، ئىدىيە جەھەتتە ئەكسىيەتچىل، ئۇ ئاز دېگەندە بىر قىسىم كىشىلەرنىڭ ئىدىيىسىگە ناھايىتى چوڭقۇر تەسىر كۆرسەتكەن. بۇ كىتاب، ئەمەلىيەتتە، مىللىي بۆلگۈنچىلەرنىڭ ئەكسىلئىنقىلابىي ھەرىكەت ئېلىپ بېرىشتىكى قىبلىنامىسى بولۇپ قالدى. بارىن يېزىسىدىكى ئەكسىلئىنقىلابىي قوراللىق توپىلاڭ ۋەقەسى بۇنى گەۋدىلىك ئىسپاتلىدى.

تارىخىي تەجرىبىلەر بىزنى تەربىيىلىدى، ئەكسىيەتچىل نەرسىلەر تەنقىد، كۈرەشسىز تارىخ سەھنىسىدىن چۈشۈپ كەتمەيدۇ، ئۇ ھاۋانى زەھەرلەيدۇ، كىشىلەرنىڭ روھىي دۇنياسىنى چىرىتىدۇ. ھازىر «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» نى ئۈزۈل – كېسىل تەنقىد قىلىپ، ئۇنىڭ زەھەرلىرىنى تازىلايدىغان پەيت كەلدى. ئۈچ كىتاب توغرىسىدىكى تەنقىدنى «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» توغرىسىدىكى تەنقىد بىلەن بىرلەشتۈرگەندىلا، ئۈچ كىتابتىكى خاتالىقنىڭ ئېغىرلىقىنى ئېنىق كۆرۈۋالغىلى، تۈپ خاراكتېرلىك مەسىلىلەرنى ھەل قىلىپ، مىللىي بۆلگۈنچى كۈچلەرنىڭ مەۋجۇت بولۇپ تۇرۇشىدىكى مەنىۋى تۈۋرۈكىنى تۈپ ئاساسىدىن قومۇرۇپ تاشلاپ، كادىرلار ۋە ئاممىنى تەربىيىلەپ، بىردەك ئىتتىپاقلىشىپ، سوتسىيالىستىك يېڭى شىنجاڭنى تېخىمۇ گۈزەل قىلىپ گۈللەندۈرگىلى بولىدۇ.

ئىككىنچى، ئۈچ كىتاب مەسىلىسى شىنجاڭنىڭ ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى سىنىپىي كۈرەشنىڭ جىددىيلىكىنىمۇ ئەكس ئەتتۈردى، ئۇ شىنجاڭدىكى بۆلگۈنچىلىك بىلەن بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرۇش كۈرىشىنىڭ ئىدېئولوگىيە ساھەسىدىكى گەۋدىلىك ئىپادىسى. ئۇ بىزگە شۇنى يەنە بىر قېتىم ئۇقتۇردىكى، سوتسىيالىزم شارائىتىدا، سىنىپىي كۈرەش يەنىلا مۇئەييەن دائىرىدە ئۇزاق مۇددەت مەۋجۇت بولۇپ تۇرىدۇ، بەزىدە ھەتتا ناھايىتى كەسكىن بولىدۇ. كۈرەشتىكى مەركىزىي مەسىلە ھاكىمىيەت مەسىلىسى. ئىنقىلابىي سىنىپلارمۇ، ئەكسىلئىنقىلابىي سىنىپلارمۇ ھاكىمىيەتنى تارتىۋېلىش ئۈچۈن، ھامان ئالدى بىلەن جامائەت پىكرى تەييارلايدۇ، كۈرەش ھامان ئالدى بىلەن ئىدېئولوگىيە ساھەسىدە ئەكس ئېتىدۇ، بۇ كىشىلەرنىڭ ئىرادىسىگە باغلىق بولمىغان ئوبيېكتىپ قانۇنىيەت. دەرۋەقە، بۇ خىل كۈرەشنى مۇبالىغە قىلىۋېتىش، سىنىپىي كۈرەشنى كېڭەيتىۋېتىش خاتا، لېكىن، بۇ خىل كۈرەشكە سەل قاراش ۋە ئۇنى كۆرمەسلىكمۇ خاتا.

شىنجاڭ ئازاد بولغاندىن بۇيانقى تارىخ بۆلگۈنچىلىك بىلەن بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرۇش كۈرىشىنىڭ زادىلا توختاپ قالمىغانلىقىنى كۆرسەتتى. گەرچە ھەر قايسى تارىخىي مەزگىللەردە كۈرەشنىڭ شەكلى ئوخشاش بولمىسىمۇ، لېكىن بارلىق بۆلگۈنچىلەرنىڭ ئورتاق ئالاھىدىلىكى پانئىسلامىزم بىلەن پانتۈركىزمنى ئۆزىگە مەنىۋى تۈۋرۈك قىلىشتىن، «شەرقىي تۈركىستان جۇمھۇرىيىتى» قۇرۇشنى نىشان قىلىشتىن ئىبارەت بولۇپ كەلدى. شۇنداق قىلىپ، كۈرەشنىڭ تۈگۈنى ھامان ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى پارچىلاش ياكى ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداشتىن ئىبارەت تۈپ مەسىلىگە مەركەزلەشتى. بولۇپمۇ، يېقىنقى بىر نەچچە يىلدىن بۇيان، خەلقئارادىكى چوڭ كېلىمات بىلەن مەملىكەت ئىچىدىكى كىچىك كېلىماتنىڭ تەسىرىدە، چەت ئەللەردىكى دۈشمەن كۈچلەرنىڭ مىللەت، دىن مەسىلىلىرىدىن پايدىلىنىپ، شىنجاڭغا سىڭىپ كى-

ئۇلار ماركسىزملىق دۇنيا قاراش ۋە مېتودولوگىيىنى ھەقىقىي ئۆگىنىۋالمىغان، ماركسىزملىق سىياسىي قاراش، مىللەت قارىشى، دىن قارىشى، مەدەنىيەت قارىشى قاتارلىق ئاساسىي نەزەرىيىلەر ھەققىدە تېخى سىستېمىلىق ۋە چوڭقۇر چۈشەنچىگە ئىگە ئەمەس. نەتىجىدە، نەزەرىيە جەھەتتىكى مۇجمەللىك سىياسىي جەھەتتىكى تەۋرىنىشنى كەلتۈرۈپ چىقاردى، بەزىلەر چوڭ ھەق – چوڭ ناھەقلىق ئالدىدا ئارسالدى بولدى، بىر قارارغا كېلەلمىدى. شۇنىڭ بىلەن بەزى خاتالىقى بار ئەسەرلەر، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا توسقۇنلۇق قىلىدىغان ئەسەرلەر ۋە باشقا ساغلام بولمىغان ئەسەرلەر توسالغۇسىز ئوتتۇرىغا چىقىپ، خەلقنى، بولۇپمۇ ياش- ئۆسمۈرلەرنى زەھەرلىدى. ئەھۋال بىزگە شۇنى ئۇقتۇردىكى، چوقۇم پارتىيە، سوتسىيالىزم ئىشلىرى ۋە ھەر مىللەت خەلقى ئالدىدا يۇقىرى دەرىجىدە جاۋابكار بولىدىغان مەسئۇلىيەتچانلىق ھېسسىياتى بىلەن ماركسىزم – لېنىنىزم، ماۋزېدۇڭ ئىدىيىسىنى، دېڭ شياۋپىڭ ئەسەرلىرىنى، پارتىيە مەركىزىي كومىتېتىنىڭ 3 – ئەۋلاد رەھبەرلىك كوللېكتىپىنىڭ بىر قاتار مۇھىم يوليورۇقلىرىنى يۈزە ئەمەس، بەلكى ئەستايىدىل، پارچە – پۇرات ئەمەس، بەلكى سىستېمىلىق، دوگما ئەمەس، بەلكى ئەمەلىيەتكە بىرلەشتۈرۈپ ئۆگىنىپ، سىياسىي سەزگۈرلۈكىمىزنى، سىياسىي پرىنسىپاللىقىمىزنى ۋە سىياسىي جەھەتتىكى قەتئىيلىكىمىزنى زور دەرىجىدە ئۆستۈرۈشىمىز، ئىدىيىۋى سەپتىكى ھەر قايسى تارماقلارنىڭ خىزمەتلىرىنى تېخىمۇ ياخشى ئىشلەپ، 20 – ئەسىرنىڭ ئاخىرقى ئون يىلىدا دۆلىتىمىز ئۈچۈن دەۋرگە مۇناسىپ تۆھپە قوشۇشىمىز كېرەك.

3 . ئىشنى ئىجابىي تەربىيىدىن باشلاپ، ئۈچ كىتابنىڭ زەھەرلىرىنى ئۈزۈل - كېسىل تازىلاش كېرەك

«ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتابنىڭ ئېغىر خاتالىقىنى ۋە ئۇ جەمئىيەتتە پەيدا قىلغان، پەيدا قىلىشى مۇمكىن بولغان ئېغىر زىياننى نەزەردە تۇتۇپ، ئاپتونوم رايونلۇق پارتكومنىڭ ئورۇنلاشتۇرۇشىغا ئاساسەن، تۆۋەندىكى بىرنەچچە تۈرلۈك خىزمەتنى چىڭ ۋە ياخشى تۇتۇپ ئىشلىشىمىز كېرەك:

بىرىنچى، ئۈچ كىتابتىن ئىبارەت قالتىس سەلبىي دەرسلىكتىن تولۇق پايدىلىنىپ، پارتىيىنىڭ مەركىزىي خىزمىتىگە ۋە كادىرلار، ئاممىنىڭ ئىدىيىۋى ئەمەلىيىتىگە بىرلەشتۈرۈپ، پۈتۈن ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر مىللەت كادىرلار، ئاممىغا، ياش ئوقۇغۇچىلارغا پىلانلىق، مەقسەتلىك ھالدا ماركسىزملىق مىللەت قارىشى ۋە ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىش، مىللىي بۆلگۈنچىلىككە قارشى تۇرۇش توغرىسىدا بىر قېتىم چوڭقۇر ئىجابىي تەربىيە ئېلىپ بېرىشىمىز كېرەك. كىچىك تىپتىكى سۆھبەت يىغىنى، تارىخ مەسىلىلىرى ھەققىدىكى مۇھاكىمە يىغىنى، دوكلات يىغىنى قاتارلىق كۆپ خىل شەكىللەردىن پايدىلىنىپ، ئىجابىي تەربىيىنى ئاساس قىلىپ، پاكىت قويۇپ، داۋلى سۆزلەپ، داۋلى ئارقىلىق كىشىنى قايىل قىلىپ، ئۈچ كىتابتىكى ئېغىر خاتالىقلارنى كەسكىن كۆرسىتىپ، ئۇنىڭ كادىرلار ۋە ئامما ئارىسىدىكى يامان تەسىرلىرىنى پەيدىنپەي تازىلاش كېرەك. تەربىيە پائالىيىتىنى بۇ يىل ى- ئايدا ئېلىپ بېرىلىدىغان مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقى تەربىيە ئېيى پائالىيىتى بىلەن ئورگانىك ھالدا بىرلەشتۈرۈش ۋە دائىملىق تەشۋىقات خىزمىتىگە ھەم كادىرلارغا، ئاممىغا ئېلىپ بېرىلىدىغان سىياسىي تەربىيىگە سىڭدۈرۈش كېرەك. تەربىيە ئارقىلىق بەزى كىشىلەر شىنجاڭ تارىخى مەسىلىسى جەھەتتە ئۇزۇندىن بۇيان ھەل قىلالماي كېلىۋاتقان ئىدىيە، نەزەرىيە مەسىلىلىرىنى يەنىمۇ ئىلگىرىلىگەن ھالدا ھەل قىلىپ، توغرا ماركسىزملىق مىللەت قارىشى ۋە تارىخ قارىشىنى تىكلەپ، پۈتۈن ئاپتونوم رايونىمىزدىكى كادىرلار ۋە ئامما ئارىسىدا ئېلىپ بېرىلىۋاتقان ۋەتەننىڭ بىرلىكىنى قوغداش، مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىنى كۈچەيتىش توغرىسىدىكى تەربىيىنى يېڭى سەۋىيىگە كۆتۈرۈش كېرەك.

(ئاخىرى 4 – بەتتە)

قاراڭ، ئۇنىڭ ئالدامچىلىق «ماھارىتى»گە

پىراكتىكانت مۇخبىرىمىز مەھەممەتجان مۇرتىزا

جەمئىيىتىمىزدە شۇنداقمۇ رەزىل
ئادەملەر باركى، ئۇلار ھىلىگەر-
لىكتە، ئالدامچىلىقتا جىن - شەيتان-
لارغىمۇ دەرس بېرەلەيدۇ. مەھەم-
مەت تۇرسۇن دەل ئەنە شۇنداق
ئۇچىغا چىققان ئالدامچىنىڭ بىرى
بولۇپ، ئۇنىڭ بۇ جەھەتتىكى ئا-
جايىپ «ماھارەتلىرى» كىشىنى
ھەيران قالدۇرىدۇ.

مەھەممەت تۇرسۇن 1990 - يىلى
5 - ئايدا ئاقسۇ شەھىرىگە قاراش-
لىق ئېگەرچى يېزىسىغا تۇيۇقسىز
پەيدا بولۇپ، يېڭى بازار ئىش
باشقارمىسى غوجا مەھەللە ئاھالە
كومىتېتى 3 - كورپۇس 22 - نو-
مۇرلۇق قورودىكى بىر ئېغىزلىق
ئۆينى ئىجارىگە ئېلىپ ئولتۇرغان.
ئۇ، بۇ يەردە ئۇچراشقانلا ئادەمگە
ئۆزىنى: «مەن بايدىن، ئىسمىم
مەھەممەت تۇرسۇن، ھازىر ئاقسۇ
ۋىلايەتلىك 2 - قۇرۇلۇش شىركى-
تىنىڭ مەسئۇللىقىنى ئۈستۈمگە
ئېلىپ ئىشلەۋاتىمەن. قۇرۇلۇش
شىركىتىدە مەھەممەت دۈيجاڭ دېسە
مېنى تونۇمايدىغانلار يوق» دەپ
يالغاندىن تونۇشتۇرغان. ئۇ خەنزۇ
تىلىغا پىششىق بولغاچقا، ۋىلايەت-
لىك ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى-
نىڭ مېھمانخانىسىنى كۆتىرە ئال-
غان لاۋلىنى ئالدامچىلىق يولى
بىلەن قولغا كەلتۈرۈۋېلىپ، شۇ
يىلى بۇ مېھمانخانىنىڭ 303-نو-
مۇرلۇق ئۆيىنى ئىجارىگە ئېلىپ،
ياتاقنىڭ ئىچىگە ئىش ئۈستەللىدىن
بىرنى قويۇپ، سىرتتىن كەلگەن
كىشىلەرگە ئۆزى تۇرۇۋاتقان يا-
تاقنى «ئىدارىنىڭ ئىش بېجىرىش

180 يۈەن بولىدۇ. نوپۇسى تاۋار
ئاشلىق بىلەن تەمىنلەنسە، ئۆزگەر-
تىلىپ، رەسمىي شىتاتلىق قىلىپ
ئورۇنلاشتۇرۇلىدۇ. شۇنى، ئىشچى
بولۇشنى خالايدىغانلار ئالدىن ماڭا
500 يۈەندىن 1000 يۈەنگىچە پۇل
تاپشۇرۇڭلار» دەپ كىشىلەرنى قىز-
زىقتۇرۇپ، بىر نەچچە كىشىنى
ئىش ئورنىدىن ئايرىپ، ئاقسۇ شە-
ھىرىگە ئالداپ ئەكىلىپ، يالغان-
دىن ئورۇنلاشتۇرغان. كەلگەنلەر-
نىڭ كۆپىنچىسى ئۆزلىرىنىڭ ئال-
دانغانلىقىنى بىلىپ قايتىپ كەتكەن.
مەھەممەت تۇرسۇن يەنە لاۋلىنىڭ
دېھقانلارغا ئوغۇت ھەل قىلىپ
بېرىش ئۈچۈن كونىشەھەر ناھى-
يىسىنىڭ يېزىلىرىغا بارىدىغان-
لىقىدىن خەۋەر تاپقاندىن
كېيىن، كۆڭلىكىنى دېيىشىپ سې-
تىۋالغان ماشىنىسى بىلەن لاۋلىغا
ھەمراھ بولۇپ، كونا شەھەر ناھى-
يىسىنىڭ گۈللاۋات، جام، ئىشلە-
چى قاتارلىق يېزىلىرىغا بىللە بار-
غان. ئۇ بارغانلا يەردە لاۋلىنى
شىركەتنىڭ جىڭلىسى، ئۆزىنى تەر-
جىمان، چىقىپ كەلگەن ماشىنىنى
ئىدارىنىڭ ماشىنىسى دەپ تونۇش-
تۇرغان. مەھەممەت تۇرسۇن لاۋلى-
نىڭ ئۇيغۇرچە بىلمەيدىغانلىقىدىن
پايدىلىنىپ، ئۇنىڭ باشقىلارغا ئو-
غۇت ھەققىدە دېگەن سۆزلىرىنى
خاتا تەرجىمە قىلىپ: «بۇ بىزنىڭ

جىڭلى، ئۇ ئىدارىمىزگە كادىر قو-
بۇل قىلمىسىز نېفىتتىقا ئىشچى
قوبۇل قىلمىسىز، كىملەم توقۇش
زاۋۇتىغا شاگىرت قوبۇل قىلمىسىز
دەۋاتىدۇ، يەنە سىلەرگە قانچىلىك
خىمىيىۋى ئوغۇت لازىم بولسا توخ-
تام تۈزۈپ ھەل قىلىپ بېرىدۇ.
شۇڭا، باللىرىنى ئىشچىلىققا بېرى-
دىغانلار، ئوغۇت ئالىدىغانلار بىز-
گە ئالدىن پۇل تاپشۇرۇڭلار» دەپ
كىشىلەردىن ئالدىن پۇل ئالغان.
بەزى كىشىلەرگە ئىدارىسى نامى-
دىن پۇل ئالغانلىقى توغرىسىدا
يالغان ھۆججەت بەرگەن. ئۇ شۇ
يول بىلەن جام، ئىشلەمچى، توخۇلا،
گۈللاۋات، ئېگەرچى يېزىسىدىكى
30 ئادەمنىڭ جەمئىي 26 مىڭ
765 يۈەن پۇلىنى ئالداپ ئېلىۋې-
لىپ، بۇ يىل 2 - ئاينىڭ 20 -
كۈنى كېچىدە پۈتۈن ئائىلىسىدىكى-
لەر بىلەن بىللە قېچىپ كەتكەن.
ئۇنىڭغا ئالدىنىپ پۇل بەرگەنلەر
ھېچ نەرسىگە ئېرىشەلمەي، پۇشاي-
مان ئىچىدە لىۋىنى چىشلەپ قات-
تىق ھەسرەت چەككەن. ئاقسۇ شە-
ھەرلىك جخ ئىدارىسى بۇ ئەھۋال-
دىن خەۋەر تېپىپ، ئالدامچى مەھەم-
مەت تۇرسۇننى تۇتۇپ كېلىشكە
ئۈچ ئادەم چىقىرىپ، كۆپ ئىزدە-
گەن بولسىمۇ، ئۇ ئالدامچىنىڭ ھا-
زىرغىچە ھېچ قانداق ئىز - دې-
رىكى بولمىغان.

ئالدامچىنىڭ قاپقىنىغا چۈشۈپ قالمايلى

قىسقا ئوبزور

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئالدام-
چىلىقنى ئۆزىگە كەسىپ قىلىۋال-
غان مەھەممەت تۇرسۇندەك رەزىل
ئالدامچىلار قانۇننى كۆزگە ئىلماي،
خىلمۇ - خىل ئالدامچىلىق ۋاستىلىرىنى قوللىنىپ، مەدەنىيەت سەۋى-

مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىنىڭ قانۇنىي مۇناسىۋىتى توغرىسىدا

ئەمەت سادىق

قانۇندىن ساۋات

ھەر قانداق قانۇنىي مۇناسىۋەتنىڭ ھەممىسى
قانۇنلاشتۇرۇلغان ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتىن ئىبارەت
بولىدۇ. مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىنىڭ قانۇنىي مۇنا-
سىۋىتى — مەمۇرىي ئىشلارنىڭ قانۇن، قائىدىلىرى-
نى بەلگىلەيدىغان ۋە تەڭشەيدىغان مەمۇرىي دەۋا
مۇناسىۋىتىدۇر. مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىنىڭ قانۇنىي
مۇناسىۋىتىنى مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇن -
قائىدىلەر تەڭشىگەن بولۇپ، ئۇ خەلق سوت مەھكى-
مىسى بىلەن دەۋاغا قاتناشقۇچىلار ئوتتۇرىسىدا ھەم
دەۋالاشقۇچىلار ئارىسىدا بولىدىغان مەمۇرىي ئىشلار
دەۋاسىدىكى ھوقۇق ۋە مەجبۇرىيەتنى مەزمۇن قىلغان
ئالاھىدە ئىجتىمائىي مۇناسىۋەتتىن ئىبارەت.

مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇناسى-
ۋەت تۆۋەندىكىچە ئالاھىدىلىككە ئىگە:

1 - مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىنىڭ قانۇنىي مۇ-
ناسىۋىتىنى دەۋاغا قاتناشقۇچىلارنىڭ دەۋالىشىش ھە-
رىكىتى پەيدا قىلغان بولۇپ، ئۇ، خەلق سوت مەھ-
كىمىسى بىلەن دەۋاغا قاتناشقۇچىلار ئوتتۇرىسىدا ھەم
دەۋاغا قاتناشقۇچىلار ئارىسىدا بولىدىغان ئىجتىما-
ئىي مۇناسىۋەت. خەلق سوت مەھكىمىسى ھۆكۈم چىقى-
رىش ھوقۇقىنى يۈرگۈزىدۇ. دەۋالاشقۇچىلار ئۆز-
لىرىنىڭ دەۋالىشىش ھوقۇقىنى يۈرگۈزىدۇ. بۇلارنىڭ
ھەممىسى مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇ-
ناسىۋەت پەيدا قىلىدۇ، ئۆزگەرتىدۇ ۋە يوقىتىدۇ.

2 - مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسى جەريانىدا خەلق
سوت مەھكىمىسى دەۋاگەر، ئەيىپكار، 3 - شەخس،
دەۋا ۋەكالەتچىسى ۋە گۇۋاھچى قاتارلىقلار بىلەن
ئايرىم - ئايرىم ھالدا قانۇنىي مۇناسىۋەتتە بولى-
دۇ. بۇلارنىڭ ئىچىدە دەۋالاشقۇچىلارنىڭ خەلق سوت
مەھكىمىسى بىلەن بولغان دەۋالىشىش جەريانىدىكى
قانۇنىي مۇناسىۋىتى — پۈتكۈل دەۋادىكى قانۇنىي
مۇناسىۋەتنىڭ يادروسى بولۇپ، ئۇ، دەۋادىكى باشقا
قانۇنىي مۇناسىۋەتلەرنى پەيدا قىلىدۇ. شۇنىڭ ئۈ-
چۈن، ئوخشاش بىر مەمۇرىي ئىشلار دەۋا ھەرىكىتى-
دە، ھەر بىر قانۇنىي مۇناسىۋەت ھەم ئۆزئارا مۇس-
تەقىل بولىدۇ ھەم ئۆزئارا بىر - بىرى ئۈچۈن
شەرت - شارائىت يارىتىپ، بىر پۈتۈن گەۋدىنى شە-
كىللەندۈرىدۇ.

3 - مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇ-
ناسىۋەتنىڭ بارلىققا كېلىشى — مەمۇرىي جەھەت-
تىكى قانۇنىي مۇناسىۋەتلەرنى ئالدىنقى شەرت قىل-
غان بولىدۇ. يەنى مەمۇرىي قانۇنلارنىڭ مۇناسىۋىتى
مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىن [illegible]

4 - مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇ-
ناسىۋەتنىڭ سوبيېكتىپى ئىچىدە چوقۇم بىر تەرەپ
مەمۇرىي ئورگان بولىدۇ، چۈنكى ئۇ مەمۇرىي ئور-
گان ئەيىپكار سۈپىتىدە دەۋالاشقۇچىلار قاتارىدا مە-
مۇرىي دەۋاغا قاتنىشىدۇ.

5 - مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇ-
ناسىۋەتنىڭ ئوبيېكتى - مەمۇرىي ھەرىكەت بولىدۇ.

6 - مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىنى قوبۇل قىلغۇچى،
كېسىم چىقارغۇچى ۋە ئۇنىڭغا قوماندانلىق قىلغۇ-
چى - خەلق سوت مەھكىمىسى بولىدۇ.

مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىنىڭ قانۇنىي پاكىتى

(1) دەۋالىشىش ھەرىكىتى قانۇنىي پاكىتنى
ئاساس قىلىدۇ. مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇ-
نىي مۇناسىۋەتنىڭ بارلىققا كېلىشى، ئۆزگىرىشى
ياكى يوقىلىشى دەۋالىشىش ھەرىكىتىدىن بارلىققا
كېلىدۇ. دەۋالىشىش ھەرىكىتى بولمىسا، مەمۇرىي
ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇن مۇناسىۋىتىمۇ بولمايدۇ.
مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىنىڭ قانۇنىي پاكىتى بول-
غان ھەرىكەت مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىنىڭ قانۇنىي
مۇناسىۋىتىنى پەيدا قىلالايدىغان، ئۆزگەرتەلەيدىغان
ياكى يوقىتالايدىغان قانۇنىي ھەرىكەتنى كۆرسىتىدۇ.

(2) ئوخشاش بولمىغان دەۋا ئوبيېكتىنىڭ
ئوخشاش بولمىغان دەۋالىشىش
ھەرىكىتى — مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇن
مۇناسىۋەتنىڭ ئوبيېكتىپ ھەرىكىتى بولۇپ، ئوبيې-
كتىلار ئوخشاش بولمىغاچقا، دەۋالىشىش ھەرىكەت-
لىرىمۇ بىر-بىرىگە ئوخشىمايدۇ. قانۇنىي پاكىتى
بولغان تۈرلۈك دەۋا ھەرىكەتلىرىنىڭمۇ مەمۇرىي
ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇناسىۋىتىگە بولغان
تەسىرىمۇ ئوخشاش بولمايدۇ.

دەۋا ۋەكالەتچىلىرىنىڭ دەۋالىشىش ھەرىكى-
تى - ۋەكالەتچىلىك دائىرىسىدە ئېلىپ بېرىلىدۇ. گۇ-
ۋاھچى، باھالىغۇچى، تەرجىمانلار سوت مەھكىمىسى-
نىڭ سوتلاش ھوقۇقىنى يۈرگۈزۈشكە ھەم-
كارلىشىش ئۈچۈنلا دەۋاغا قاتنىشىدۇ.

غان ئۆينى ئالدامچىلىق يولى بىلەن قولغا كەلتۈرۈۋېلىپ، شۇ يىلى بۇ مېھمانخانىنىڭ 303-نومۇرلۇق ئۆيىنى ئىجارىگە ئېلىپ، ياتاقنىڭ ئىچىگە ئىش ئۈستىلىدىن بىرنى قويۇپ، سىرتتىن كەلگەن كىشىلەرگە ئۆزى تۇرۇۋاتقان ياتاقنى «ئىدارىنىڭ ئىش بېجىرىش ئىشخانىسى»، ئۆزىنى «ئىشخانا مۇدىرى» دەپ تونۇشتۇرغان. ئۇچرىغان تونۇش - بىلىشلىرىگە: «مەن كەسىپ ئالماشتۇرۇپ، قۇرۇلۇش شىركىتىدىن يۆتكىلىپ كەتتىم. ھازىر ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتىدە ئىشلەۋاتىمەن» دېگەنگە ئوخشاش يالغان سۆزلەرنى قىلغان. ئۇ يەنە بىر كىرا ماشىنىسىنىڭ كۇنلىكىنى 100 يۈەنگە سېتىۋېلىپ، ئىدارىنىڭ ماشىنىسى دېگەن نام بىلەن ئىشلەتكەن. مەھەممەت تۇرسۇن 8 - ئايدىن باشلاپ ئېگەرچى، قاراتال قاتارلىق يېزىلاردا ئايلىنىپ يۈرۈپ: «بىز ئەمگەك مۇلازىمەت شىركىتى سۇغۇرتا باشقۇرۇش ئىدارىسىگە ئىشچى قوبۇل قىلىمىز، يەنە نېفىتقا، ياكۆۋرۈك دورا زاۋۇتىغا، كىملەم توقۇشقا ئىشچى قوبۇل قىلىنىدۇ، قوبۇل قىلىنغانلارنىڭ ئايلىق ئىش ھەققى

قىسقا ئوبزور

ئالدامچىنىڭ قاپقىنىغا چۈشۈپ قالمايلى

يېقىنقى يىللاردىن بۇيان ئالدامچىلىقنى ئۆزىگە كەسىپ قىلىۋالغان مەھەممەت تۇرسۇندەك رەزىل ئالدامچىلار قانۇننى كۆزگە ئىلماي، خىلمۇ - خىل ئالدامچىلىق ۋاستىلىرىنى قوللىنىپ، مەدەنىيەت سەۋىيىسى تۆۋەن، نادان كىشىلەرنى ئالداپ، قاقتى - سوقتى قىلماقتا. ئۇلارنىڭ بەزىلىرى قۇيرۇق كۆرسىتىپ ئۆپكە سېتىپ، ساختا ماللارنى جىنىڭ قىلىپ كۆرسىتىش ئارقىلىق پۇل تاپسا، يەنە بەزىلىرى ئۇيالماستىن ئۆزىنى ئالاھىدە ئىمتىيازغا ئىگە قىلىپ كۆرسىتىپ، باشقىلارنى ئىشقا ئورۇنلاشتۇرۇپ قويۇش، دېھقانلارغا خىمىيىۋى ئوغۇت ھەل قىلىپ بېرىشكە ۋەدە بېرىش ئۇسۇلىنى قوللىنىپ، ساددا كىشىلەرنى ئۆز مەقسەتلىرىنىڭ قۇربانى قىلماقتا. ئەپسۇسلىنارلىقى شۇكى، ئاز ساندىكى ج خ كادىرلىرىمىزمۇ ئەنە شۇنداق ئالدامچىلارنىڭ زىياپەتلىرىگە داخىل بولۇپ، ئۇلارنىڭ چىرايلىق گەپلىرىگە ئالدىنىپ قېلىپ، ئۆزلىرىنىڭ ھوشيارلىقىنى يوقىتىپ قويىۋاتىدۇ. شۇڭا، بىز كۆزىمىزنى روشەنلەشتۈرۈپ، مېڭىمىزنى سەگەك تۇتۇپ، ناتونۇش كىشىلەرنىڭ سالاھىيىتىنى ئېنىقلىماي تۇرۇپ ئۇلارغا ئىشىنىپ كەتمەسلىكىمىز، ئالدامچىلارنىڭ قاپقىنىغا چۈشۈپ قېلىشتىن ساقلىنىشىمىز لازىم.

«نىيىتى يامانىنىڭ قازىنى تۆشۈك» ئالدامچىلىق بىلەن ھارام نەپ ئۈندۈرۈۋالغۇچىلار بەرىبىر خەلقنىڭ ئۆتكۈر كۆزىدىن، قانۇن تورىدىن قېچىپ قۇتۇلالمايدۇ. مەھەممەت تۇرسۇندەك كىشىلەر ھامان بىر كۈنى قانۇنىنىڭ ھەققانىي جازاسىغا ئۇچرايدۇ.

ەقىل بولىدۇ ھەم ئۆزئارا بىر - بىرى ئۈچۈن شەرت - شارائىت يارىتىپ، بىر پۈتۈن گەۋدىنى شەكىللەندۈرىدۇ.

3 - مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇناسىۋەتنىڭ بارلىققا كېلىشى — مەمۇرىي جەھەتتىكى قانۇنىي مۇناسىۋەتلەرنى ئالدىنقى شەرت قىلغان بولىدۇ. يەنى مەمۇرىي قانۇنلارنىڭ مۇناسىۋىتى مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىن ئىلگىرى بەلگىلەنگەن بولىدۇ. مەمۇرىي ئىشلار دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇناسىۋەتلەر مەمۇرىي قانۇنلارنىڭ مۇناسىۋىتىدىن ئۆزگىرىپ شەكىللىنىدۇ. بۇ ھەقتەلەپ دەۋاسىدىكى قانۇنىي مۇناسىۋەتتىن پەرقلىنىدىغان روشەن بىر ئالاھىدىلىك.

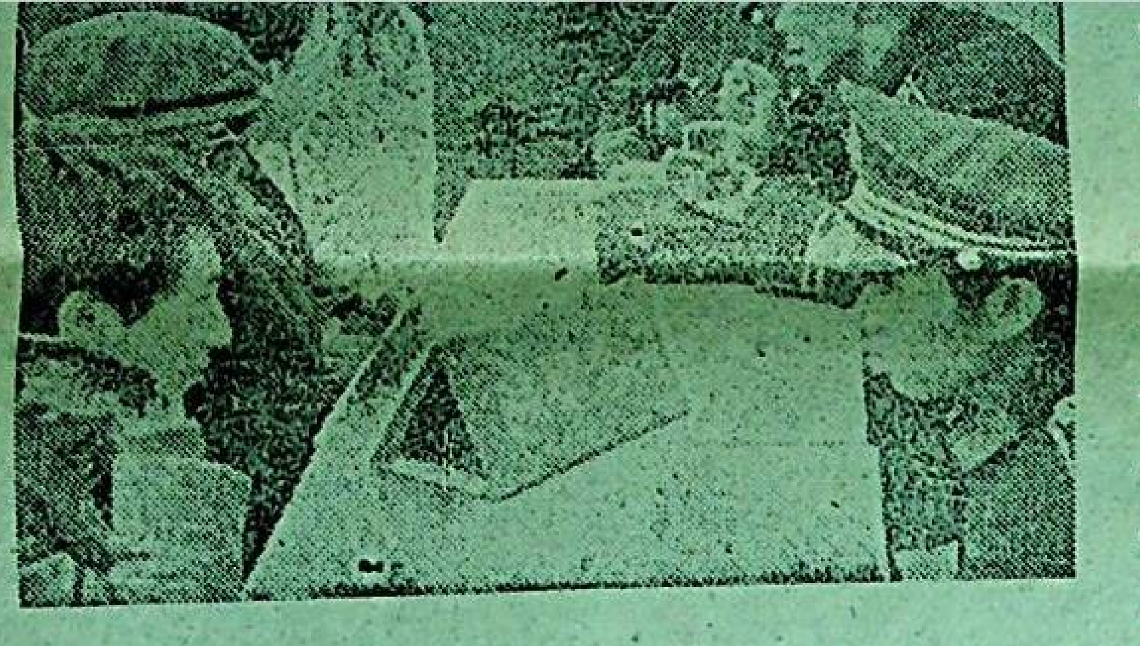

ئاقسۇدىكى كادىر-ساقچىلار يەكشەنبە كۈنلىرى ئاممىغا «مەمۇرىي دەۋا قانۇنى» دىن مەسلىھەت بەرمەكتە.

(ئۆز مۇخبىرىمىز فوتوسى)

△ ئاقسۇ ۋىلايەتلىك ئوتتۇرا خەلق سوت مەھكىمىسى بۇ يىل 28 - مارتتا كۇچا ناھىيىسىدە قىمىزنىڭ ئىپپەت نومۇسىغا تېگىپ، ئۇنىڭ ئۆلۈمىگە سەۋەبچى بولغان ئەخمەت ئىمىر بىلەن قەستەن ئادەم ئۆلتۈرگەن خۇاڭشىنگوغا ئۆلۈم جازاسى ھۆكۈم قىلىپ، سىياسىي ھوقۇقىدىن ئۆمۈرۋايەت مەھرۇم قىلىش جازاسى بەردى.

مەھەممەت ئىسلام

△ 1 - مارت كېچىسى ئۈچتۇرپان ناھىيىسىنىڭ ئوتېبېشى يېزىسىدىكى 13 - كەنتتە بىر ئائىلىدىن تۆت كىشىگە پىچاق سېلىپ، بىر كىشىنى ئۆلتۈرگەن قاتىل ئەيسا مۆمىن ناھىيىلىك ج خ ئىدارىسىنىڭ راۋېتكا ئەترىتىدىكى ساقچىلار تەرىپىدىن 3 - مارت كۈنى يوشۇرۇنغان جايىدىن قاتىللىق قورالى بىلەن بىللە قولغا چۈشۈپ، تەپتىش مەھكىمىسىنىڭ بىر تەرەپ قىلىشىغا يوللاپ بېرىلدى.

ھۆرىگۈل ئابدۇرېھىم

△ ئاۋات ناھىيىلىك خەلق سوت مەھكىمىسى يېقىندا سوت يىغىنى ئېچىپ، 1988 - يىلىدىن 1990 - يىلى 9 - ئايغىچە ئۆزى يالغۇز 16 قېتىم، باشقىلار بىلەن بىرلىشىپ ئىككى قېتىم ئوغرىلىق دېلوسى سادىر قىلىپ، پۇقرالارنىڭ 5905 يۈەنلىك مال - مۈلكىنى ئوغرىلىغان بەشئېرىق يېزىسىدىكى ئوغرى جىنايەتچى دولقۇن ھېزىمغا قانۇن بويىچە مۇددەتلىك يەتتە يىللىق قاماق جازاسى ھۆكۈم قىلدى.

ئەمەت توختى

(بېشى 3 - بەتتە)

ئىككىنچى، شىنجاڭ تارىخى ۋە ئازسانلىق مىللەتلەر تارىخى توغرىسىدىكى تەتقىقات ھەم تەشۋىقاتنى يەنىمۇ كۈچەيتىپ، ھەر مىللەت خەلقىنى شىنجاڭ تارىخى ۋە ئاز سانلىق مىللەتلەر تارىخىنى توغرا چۈشىنىش ئىمكانىيىتىگە ئىگە قىلىش كېرەك. بۇ «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتاب تارقاتقان خاتا كۆز قاراشلارنى تۈپ ئاساسىدىن تۈگىتىپ، ماركسىزملىق مىللەت قارىشى ۋە تارىخ قارىشىنى پۇختا تىكلەشتىكى كەم بولسا بولمايدىغان خىزمەت. ئالاقىدار تارماقلار ستراتېگىيىلىك يۈكسەكلىكتە تۇرۇپ، بۇنى ئۇزاق مۇددەتنى كۆزدە تۇتۇپ ئورۇنلاشتۇرۇشى لازىم. بىر تەرەپتىن، مىللەتلەر مۇناسىۋىتى تارىخىغا ئالاقىدار مەسىلىلەر بولغان زور نەزەرىيىۋى مەسىلىلەر، مەسىلەن، مىللەتنىڭ شەكىللىنىشى مەسىلىسى، جۇڭگو ۋە جۇڭخۇا مىللەتلىرى ھەققىدىكى ئۇقۇم ۋە ئۇنىڭ مەنىسى مەسىلىسى، دۆلەتنىڭ بىرلىكى ۋە بۆلگۈنچىلىك ھەم مىللەتلەر ئوتتۇرىسىدا بولغان ئۇرۇش مەسىلىسى، تارىختىكى ۋەتەنپەرۋەرلىك ۋە خائىنلىق مەسىلىسى، مىللەتلەر مۇناسىۋىتىدىكى ئاساسىي ئېقىم بىلەن تارماق ئېقىم مەسىلىسى قاتارلىق مەسىلىلەرنى دۆلەتنىڭ بىرلىكىگە ۋە مىللەتلەر ئىتتىپاقلىقىغا پايدىلىق بولۇش روھى بويىچە، نەزەرىيە بىلەن ئەمەلىيەتنى بىرلەشتۈرۈپ تېخىمۇ چوڭقۇر تەتقىق قىلىپ، ئۈچ كىتابتا قالايمىقانلاشتۇرۇۋېتىلگەن نەزەرىيە جەھەتتىكى ھەق-ناھەقنى يېڭىباشتىن توغرىلاش كېرەك؛ يەنە بىر تەرەپتىن، ئازسانلىق مىللەتلەر يېزىقىدا شىنجاڭ تارىخىغا ئائىت ئومۇملاشتۇرۇش خاراكتېرىدىكى ۋە ئوقۇشلۇق خاراكتېرىدىكى كىتابلارنى تەرجىمە قىلىش، نەشر قىلىش خىزمىتىنى ياخشى تۇتۇش، بولۇپمۇ شىنجاڭنىڭ تارىخى ھەققىدىكى مەجمۇئەنىڭ تېمىلىرىنى تاللاش ۋە ئۇنى يېزىش، نەشر قىلىش خىزمىتىنى ياخشى تۇتۇش كېرەك. مۇناسىۋەتلىك ئورۇنلار يېقىنقى يىللاردىن بۇيان، چەت ئەللەردىن ئاپتونوم رايونىمىزغا ئېقىپ كىرگەن شىنجاڭ تارىخىغا، مىللەت ۋە دىن قاتارلىق ساھەلەرگە دائىر ئەسەرلەرنى كۈچ ئۇيۇشتۇرۇپ تەتقىق قىلىپ، تەدبىرلەرنى ئوتتۇرىغا قويۇپ، چەت ئەللەردىكى مىللىي بۆلگۈنچى كۈچلەرنىڭ ئاپتونوم رايونىمىزغا سىڭىپ كىرىشىنى قەتئىي توسۇشى لازىم.

ئۈچىنچى، ياشلار، ئوقۇغۇچىلارغا ۋەتەنپەرۋەرلىك تەربىيىسى ۋە شىنجاڭ تارىخى، شىنجاڭدىكى ئاز سانلىق مىللەتلەر تارىخى توغرىسىدىكى ئاساسىي ساۋات تەربىيىسى ئېلىپ بېرىش ئىشىنى ياخشى تۇتۇش لازىم. ئېنىقلانغان ئەھۋالدىن قارىغاندا، «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتاب ئاپتونوم رايونىمىزدىكى بىر قىسىم ياشلار ۋە ئوقۇغۇچىلار ئارىسىدا كەڭ تارقالغان. بۇ ئىش يۈكسەك دىققەت - ئېتىبارىمىزنى قوزغىشى لازىم. تېزلىكتە كۈچ تەشكىللەپ، ئاپتونوم رايونىمىزدىكى ھەر دەرىجىلىك، ھەر خىل مەكتەپ ئوقۇغۇچىلىرى ئۈچۈن شىنجاڭ تارىخىغا دائىر ئاساسىي ساۋاتقا ياتىدىغان يۇرت تارىخى دەرسلىكىنى تۈزۈپ چىقىش ۋە ئۇنى ھەقىقىي تۈردە ئوقۇتۇش پىلانىغا كىرگۈزۈپ، پەيدىنپەي يولغا قويۇش لازىم. ھەر دەرىجىلىك پارتىيە مەكتەپلىرى، كادىرلار مەكتەپلىرىمۇ بىر تۇتاش ئورۇنلاشتۇرۇپ، بۇ جەھەتتىكى تەربىيە خىزمىتىنى ياخشى ئىشلىشى لازىم.

تۆتىنچى، ھەر جەھەتتىكى پىلانلىق، قەدەم - باسقۇچلۇق، پۇختا خىزمەت ئارقىلىق ھەم «شەرقىي تۈركىستان تارىخى» نى تەنقىد قىلىپ سېسىتىپ، ئۇنى كوچىدىن ئۆتكەندە ھەممە ئادەم ئۇر - ئۇر قىلىدىغان چاشقانغا ئايلاندۇرۇشىمىز، ھەم كۆپچىلىكنى «ئۇيغۇرلار» قاتارلىق ئۈچ كىتابنىڭ خاتالىقلىرى ھەققىدە ئېنىق تونۇشقا ئىگە قىلىپ، شۇ ئارقىلىق تونۇشنى ئۆستۈرۈش، ئىدىيىنى بىرلىككە كەلتۈرۈش، ئىتتىپاقلىقنى كۈچەيتىش، بىر نىيەتتە ھەمكارلىشىپ، ئاپتونوم رايونىمىزنىڭ بۇنىڭدىن كېيىنكى ئون يىلدىكى ئىككىنچى قەدەملىك ستراتېگىيىلىك نىشانىنى ئەمەلگە ئاشۇرۇش يولىدا بىرلىكتە تىرىشىش مەقسىتىگە يېتىشىمىز لازىم.

ئادرېس: ئاقسۇ شەھىرى شىمالىي چوڭ كوچا، ئۇيغۇر تەھرىر بۆلۈمىنىڭ تېلېفون نومۇرى:22547، ئارقىلىق 33، پوچتا نومۇرى: 843000، گېزىتىمىزنىڭ ئايلىق باھاسى: بىر يۈەن 43 پۇڭ، پارچە باھاسى، 11 پۇڭ.